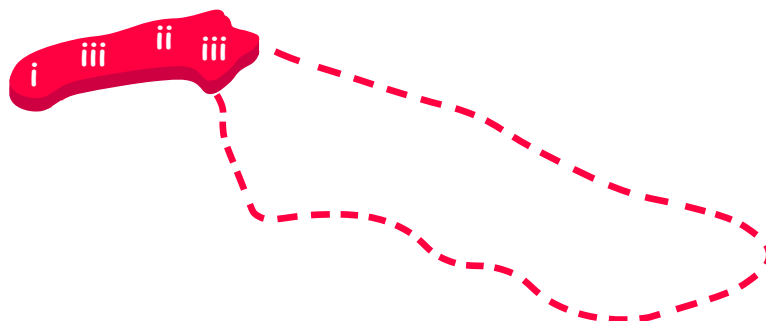

BEWONERS AAN KOP

Een leefbaar en bewoonbaar eiland voor Goeree

Michelle Tanis

BEWONERS AAN KOP

Een leefbaar en bewoonbaar eiland voor Goeree

COLOFON

BEWONERS AAN KOP

Een leefbaar en bewoonbaar eiland voor Goeree

AFSTUDEERSTER

Michelle Tanis
michelletanis@hotmail.com
06 20 05 57 57

COMMISSIE

Mentor

Alexander Herrebout
OTO landscape architecture

Vaste externe criticus

Ryanne Janssen
Gemeente Rotterdam

Toegevoegde externe criticus

Laura de Bonth
Urban Synergy

Voorzitter

Thijs van Spaandonk
Rotterdamse Academie van Bouwkunst

VOORWOORD

Ik ben opgegroeid in het kleine Ouddorp en speelde hier altijd graag op het strand; door de tijd heen werd het hier drukker door de opkomst van het toerisme. Ook de boeren en vissers kregen het moeilijker. Het zelfvoorzienende eiland met haar open landschap, visserijbedrijven en kleine lokale boerencampings, is veranderd in een homogene economie met grote geprivatiseerde vakantieparken, die niet meer economisch verbonden zijn met het eiland. Wij als bewoners pleiten voor meer woningen en minder negatieve gevolgen van het toerisme te ervaren, meer diversiteit en balans binnen de eilandeconomie, voldoende zoet (drink)water en een ecologische impuls voor de omliggende wateren. Met dit ontwerpend onderzoek creëer ik een nieuwe horizon voor de 'Kop van Goeree' op basis van water-gebaseerde ingrepen en redenen voor de bewoners om terug te keren naar een leefbaar en bewoonbaar eiland.

Michelle Tanis
Ouddorp, augustus 2023

VERBINDING DORP-DUIN

TRANSFORMATIE VAKANTIEPARKEN

BOERENCAMPINGS

ZUIVERENDE ZOETWATERMACHINE

OPENEN LANDSCHAP

STROKENT

ZOETWATERBEL

SAMENVATTING

EXPERIMENTEREN

Ik ben opgegroeid in het kleine Ouddorp en speelde hier altijd graag op het strand. Echter werd het steeds drukker door de opkomst van het toerisme. Hierdoor veranderde ons open boerenlandschap achter de duinen naar een volgebouwde kuststrook wat nu niet meer van de bewoners zelf is.

Boeren krijgen het steeds moeilijker op de Kop door onder andere verzilting en een groot tekort aan zoet water in onze droge zomers door inefficiënt watermanagement.

Ook de visserij zit in onze genen. Op de Grevelingen werd vroeger gevist, maar door de Deltawerken is dit tegenwoordig niet meer mogelijk. Het waterleven in het Grevelingenmeer sterft namelijk af door het stilstaande water.

Het zelfvoorzienende eiland met haar open landschap, visserijbedrijven en kleine lokale boerencampings, is veranderd in een homogene economie met grote geprivatiseerde vakantieparken, die niet meer economisch verbonden zijn met het eiland.

De Deltawerken zorgden voor verbinding met de 'overkant' en de opkomst van toerisme. Dit leidde tot een volgebouwd landschap met geprivatiseerde vakantieparken, waardoor er geen ruimte meer is voor het bouwen van woningen voor bewoners en er alleen nog maar geld te verdienen is in de toeristische sector.

“Hoe wordt de Kop van Goeree in de toekomst weer leefbaar en bewoonbaar voor al haar bewoners?”

Dankzij een nieuw ruimtelijk economisch perspectief met meer balans en diversiteit waarbij bewoners meeprofiteren. De leefbaarheid wordt namelijk pas optimaal als bewoners hieraan kunnen bijdragen.

De bewoners pleiten voor meer woningen en minder negatieve gevolgen van het toerisme te ervaren, meer diversiteit en balans binnen de eilandeconomie, voldoende zoet (drink)water en een ecologische impuls voor de omliggende wateren.

Ik creëer een nieuwe horizon voor de 'Kop van Goeree' op basis van water-gebaseerde ingrepen en redenen voor de bewoners om terug te keren naar een leefbaar en bewoonbaar eiland.

Hierbij wordt met het terugbrengen van een open waterverbinding een ecologische impuls gecreëerd met kansen voor alternatieve vormen van vervoer richting de Randstad, door op adaptieve wijze te gaan wonen langs de nieuwe zoet-zoutverbinding. Ook creëer ik meer balans binnen de eilandeconomie door verzilting in lager gelegen polders te omarmen en hierin te zetten op nieuwe manieren van boeren, zoals zilte-teelten en aquacultuur. Daarnaast wordt zoet (drink) water gebufferd, gezuiverd en uitgebreid in de aanwezige krekensystemen achter de duinen. Ten slotte worden meer woningen voor bewoners gecreëerd met meer ruimte voor het landschap door bestaande vakantieparken, net zoals het landschap, aan te pakken door deze te comprimeren en te transformeren.

Binnen dit afstuderen wordt het vakantiepark van Landal in Ouddorp aangepakt, waardoor er meer ruimte ontstaat voor het zuiverende landschap. Het park wordt de schakel tussen dorp en duin en is uitnodigend voor bewoner én bezoeker. Ik bied een nieuw stedenbouwkundig plan aan vanuit de gemeenschap, waarbij de opsplitsing van de huidige vakantiehuizen voor 'verdichting' zorgt. Het wonen en recreëren versterkt elkaar, waardoor men te gast zal zijn in een buurt waar het hele jaar rond geleefd wordt. Tenslotte ontstaat er doorstroming voor bewoner én bezoeker dankzij diverse typologieën.

INHOUDSOPGAVE

01	Aanleiding en opgave	17
02	Een sociaaleconomische verschuiving ANALYSE EN HISTORIE	25
03	Een nieuw ruimtelijk economisch perspectief voor Goeree CONCEPT EN INGEPEN	37
04	Stedenbouwkundig plan vanuit de gemeenschap ONTWERP EN UITWERKING	57
05	Conclusie	81
06	Epiloog REFLECTIE	85
	Bijlagen	89

> ligging van het eiland Goeree-Overflakkee

Noordzee

Grevelingenmeer

Schouwen-Duiveland

Noord-Beveland

Walcheren

Zuid-Beveland

Rotterdam

Voorne-Putten

Haringvliet

Hoeksche Waard

Goeree-Overflakkee

Volkerak-Zoommeer

Tholen

West-Brabant

01

AANLEIDING EN OPGAVE

> dit afstuderen zoomt in op de Kop van Goeree

Noordzee

Kop van Goeree

Ouddorp

Goedereede

Stellendam

Haringvliet

Grevelingenmeer

Volkerak-Zoommeer

De aanleiding van mijn afstudeeropgave is begonnen bij mijn eigen jeugd. Ik ben opgegroeid in het kleine Ouddorp (aan zee) wat op de 'Kop van Goeree' ligt. Hier speelde ik altijd graag op het strand. Door de tijd heen werd het strand steeds populairder en wist iedereen uit het land dit prachtige plekje te vinden. De opkomst van het toerisme werd een feit en heel goed merkbaar door ons als bewoners. Niet alleen op de stranden was dit merkbaar, maar ook in het open landschap achter onze duinen. Dit open landschap werd elk jaar verder en verder uitgebouwd met grootschalige en geprivatiseerde vakantieparken. Vakantieparken die geen economische binding meer hadden met het eiland zelf, want hier zaten grote ketens zoals Landal Green Parks of Roompot achter in plaats van de lokale bewoner of boer. Dit heeft vandaag de dag geresulteerd in een volgebouwde kuststrook die niet meer van de bewoners zelf is. Deze transitie zien we heel goed terug in onze economie die homogeen is geworden en zich vooral inzet op de regionale toeristische economie. Deze transitie heeft ook gevolgen voor onze woningen, die stuk voor stuk

worden opgekocht door de toeristen. Hierdoor vinden onze eigen bewoners geen plek meer in het dorp waar ze zijn opgegroeid en zijn genoodzaakt te verhuizen, tevens omdat er hier geen geld meer te verdienen is behalve in de toeristische sector. Wij als bewoners voelen ons overduidelijk gepasseerd en vergeten binnen deze transitie.

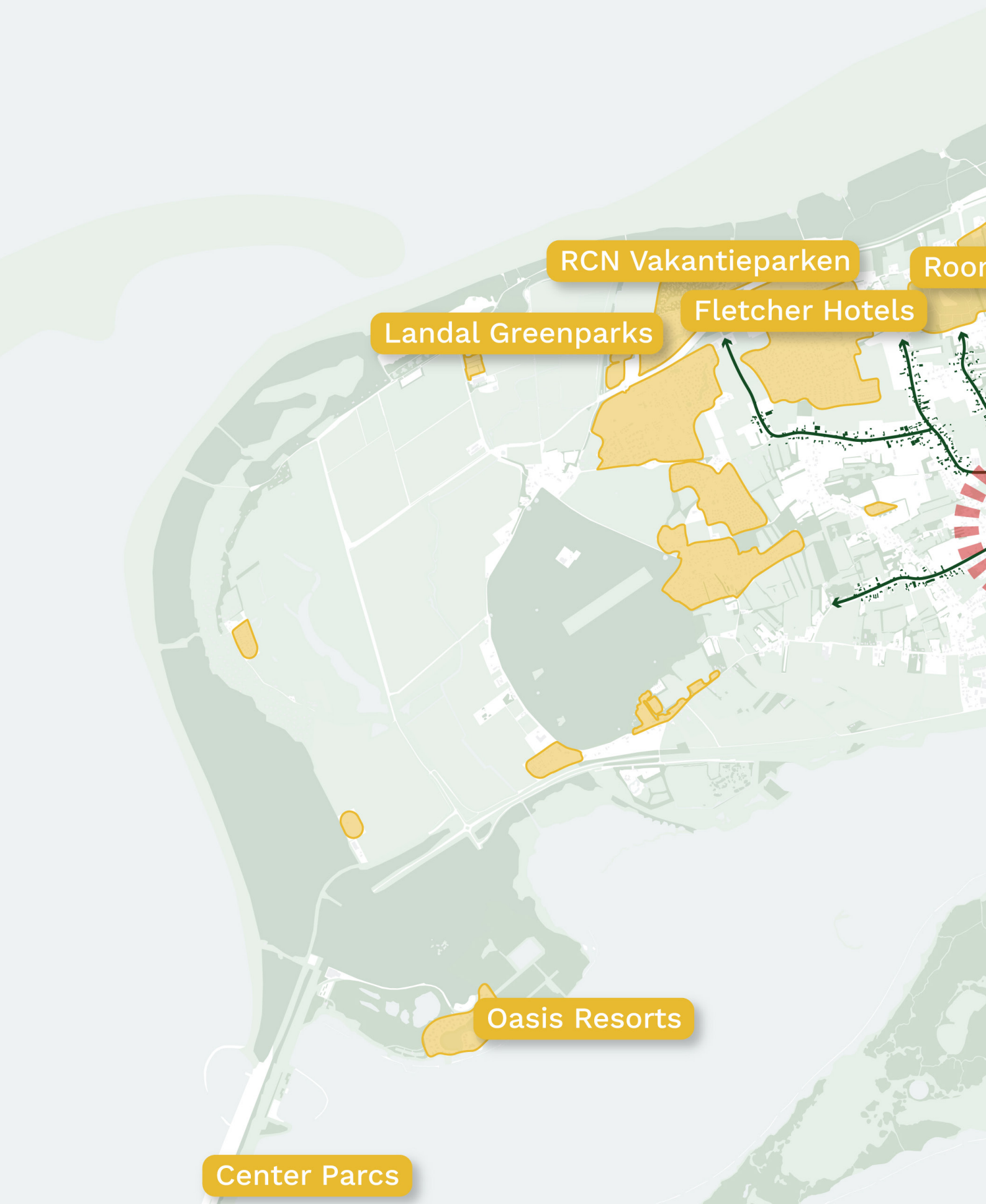
Dit was precies de reden voor mij om hier mijn afstudeeropgave van te maken. Deze transitie raakt mij persoonlijk en is daarom voor mij een hele urgente opgave. Ook ik ben genoodzaakt te verhuizen, omdat ik hier als starter nergens een woning kan vinden. Het eiland moet weer leefbaar en bewoonbaar worden in de toekomst voor alle bewoners, net zoals ik!

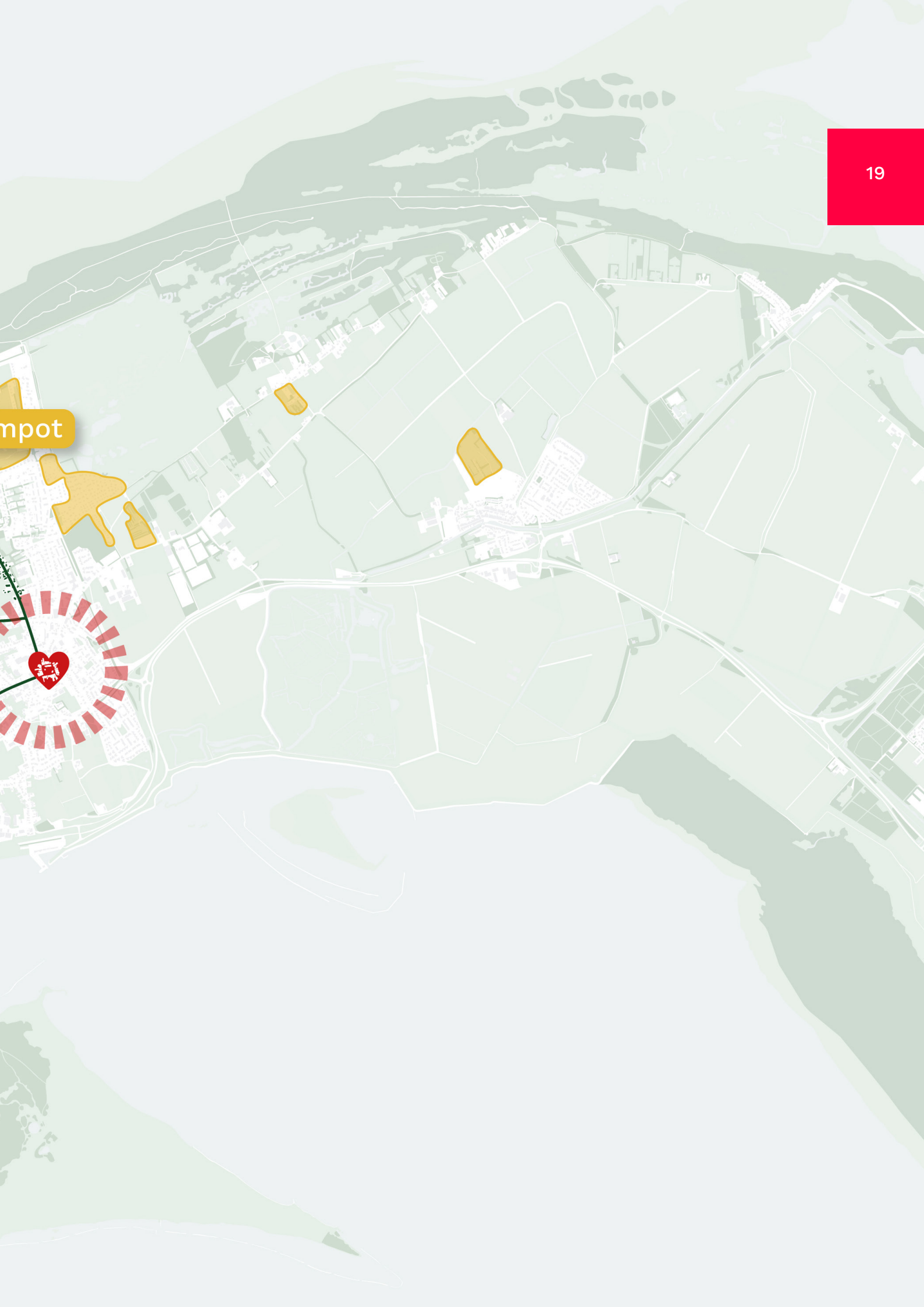
Als we niets doen zal het eiland in de toekomst niet meer leefbaar en bewoonbaar zijn voor ons als bewoners. Daarom schets ik met dit afstuderen een nieuw ruimtelijk economisch perspectief voor de Kop van Goeree, waarin ik redenen creëer voor de bewoners om terug te keren.

> kleine Michelle
ervaarde de drukte
van het toerisme op
het strand

> *homogene economie met grote geprivatiseerde vakantieparken die niet meer economisch verbonden zijn met het eiland*

02

EEN SOCIAAL- ECONOMISCHE VERSCHUIVING

1600

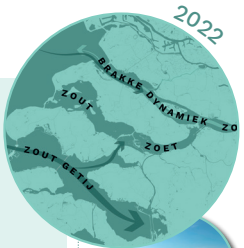
GEN

'GOUDEN EEUW' VISSERIJ

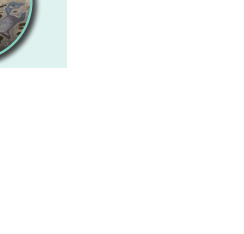
LANDBOUW CRISIS

DAGJESMENSEN

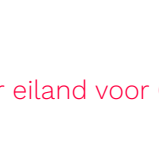
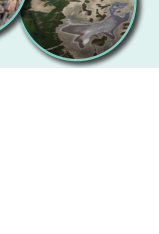
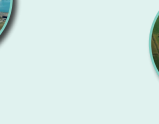
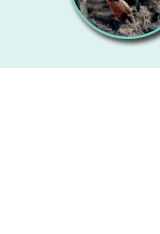
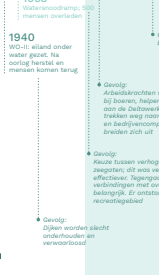
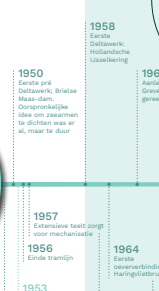
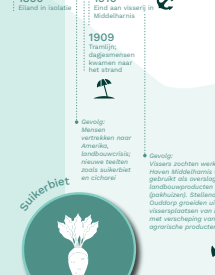
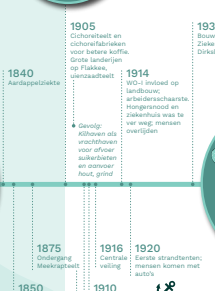
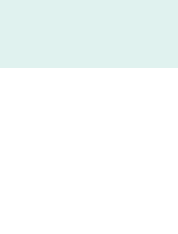
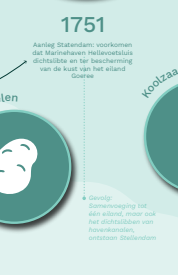
DELTAWERKEN TOERISME

2022

STATENDAM

Veel uien zijn niet groter geworden dan een radijs

Mislukt aardappelseizoen voor boeren op Goeree-Overflakkee

Aardappelen en uien

"We hebben ook aardappelen staan en uien. Die hebben het zwaarder door de droogte. De grond is zo hard dat de piepers er nog niet uit kunnen want dan beschadigen ze", vertelt Pieter terwijl de combine zichzelf via een GPS-signaal over het tarweakker beweegt.

"De uien zullen wat kleiner zijn dit jaar en ook de prijzen van gewassen zullen wat stijgen, we maken meer kosten omdat we veel meer te sproeien."

Er zijn dit jaar aanzienlijk minder uien door de extreem droge en warme zomer. Vooral boeren die niet hebben kunnen beregenen zitten met zwaar mislukte oogsten. Zo laat boer Jan De Jong uit Ouddorp de uien in de grond. "Ze eruit halen en opslaan is duurder dan doodspuiten en omploegen."

In de zomer is weinig tot geen zoet water beschikbaar voor de landbouw op de kop van Goeree-Overflakkee. Het water in de watergangen in de polder en op enkele andere plaatsen is zelfs brak vanwege zoute kwel. Met het DAW-project Zoet op Goeree werken boeren daarom aan het beter vasthouden van regenwater dat in het najaar en in de winter valt. Onlangs ging het project officieel van start met het nemen van metingen.

Het zeewater drukt tegen de zoetwaterlaag van het eiland Goeree-Overflakkee aan. Als de laag te dun wordt, vermengen beide waterlagen zich en wordt het oppervlaktewater brak. Projectleider Tamar de Jager: 'Tot nu toe wordt overtollig zoet water afgevoerd naar Grevelingen. Dit is zonde. Daarom gaan we de komende anderhalf jaar samen met de boeren op zoek naar oplossingen die de zoetwaterbeschikbaarheid voor landbouw en natuur op het eiland kunnen vergroten. Water vasthouden is een belangrijk onderdeel, door middel van ander peilbeheer en inzet van stuwen en dammen.'

EEN SOCIAALECONOMISCHE VERSCHUIVING

Voordat de toeristische invasie op het eiland begon werd hier heel anders geleefd. Dit is duidelijk terug te zien in het historische tijdlijnonderzoek over het eiland Goeree-Overflakkee, dat ik heb gedaan in het kader van dit afstuderen. Vroeger leefde men juist van het vruchtbare land en de visserij. Zo zit het boeren en vissen in onze genen. Mijn overgrootvader kwam uit een boerenfamilie en mijn opa was visser. Tegenwoordig krijgen onze boeren het steeds moeilijker op de Kop van Goeree door onder andere verzilting. Deze verzilting wordt steeds heviger door de droogte die de klimaatverandering met zich meebrengt en het grote tekort aan zoet water in de warme zomers. Dat zoet water tekort ontstaat door inefficiënt watermanagement; in de winter worden namelijk grote hoeveelheden hemelwater van het eiland weggepompt, terwijl we die in de zomer heel goed kunnen gebruiken. Als we hier niets aan doen, zullen de boeren geen toekomst meer hebben op het eiland en zullen zij genoodzaakt moeten vertrekken.

Deze problematiek is ook terug te zien in het landschap, zie de afbeelding op de volgende pagina. Het landschap kent hoger gelegen delen achter de duinen met zoetwaterbellen en wat zoetere kreekrestanten, maar ook lager gelegen delen in het polderlandschap met brakke kreekrestanten.

> contrasterend landschap met verziltende polders en zoetwaterbellen in de duinen met enkele kreekrestanten

Duinlandschap

Dieper en brak

Polderlandschap

Brakke kreekrestanten

ap

Doodziek Grevelingenmeer? 'Mosselvisser' waarschuwen al voor dit fiasco van de bovenste plank'

LEZERSBRIEVEN Mosselvisser voorzagen vijftig jaar geleden al een ramp voor het Grevelingenmeer, schrijft Jacob de Ronde over de 'doodzieke plas'. Jan de Baar uit Goes kijkt ook vooruit. Hij verwacht dat de gemeente Veere binnenkort het parkeerbeleid gelijktrekt met het seks-in-de-duinenbeleid. Dit zijn de brieven van de week.

Rampjaar voor oesters in de Grevelingen: 'Bijna alle- maal dood'

14 september 2022, 12:07 • 3 minuten leestijd

Een dode boel. Zo omschrijft oesterkweker Hans Nelis de situatie die hij en zijn collega's aantreffen op de bodem van het Grevelingenmeer. Volgens de kwekers is meer dan tachtig procent van de oesters in het water dood en dat is een ramp voor de sector.

Grevelingen blijft doodzieke plas: verbinding met Noordzee kost minstens half miljard en dat geld is er niet

MET POLL Is de Grevelingen ten dode opgeschreven? Een doorlaat in de Brouwersdam gaat namelijk goud kosten. Maatregelen die de zieke waterplas daadwerkelijk helen, kosten 561 tot 838 miljoen euro. Maar dat geld is er niet. Er is maximaal 166 miljoen euro beschikbaar.

Het Grevelingenmeer gaat langzaam dood: de diepere delen hebben een gebrek aan zuurstof. Hoewel hier al sinds 2008 onderzoek naar wordt gedaan en een oplossing gevonden lijkt, gebeurt er niets. En dat terwijl de waterkwaliteit ieder jaar slechter wordt.

Toen in 1971 het Grevelingenmeer, op de grens van Zuid-Holland en Zeeland, door een dam werd afgesloten van de Noordzee stierven plotsklaps heel veel vissen. Een halve eeuw geleden bleek al dat de waterkwaliteit hard achteruit ging.

Naast het boeren zit ook het vissen hier in onze genen. Toen mijn opa nog viste, werd er nog veel op het onder het eiland gelegen Grevelingenmeer gevist. Echter is dit sinds de afsluiting van de zeearm de Grevelingen met de Noordzee veranderd. De Brouwersdam en Grevelingendam werden aangelegd in het kader van de Deltawerken en zorgden tevens voor een stilstaand Grevelingenmeer. Hierdoor komt er geen zuurstof meer in het meer en sterft het bodemleven af. Als we hier niets aan doen, is er voor onze vissers geen toekomst meer op het Grevelingenmeer.

Op de afbeelding op de volgende pagina is te zien hoe het Grevelingenmeer opgesloten zit tussen de Deltawerken en haar open zoet-zoutverbinding is verloren met de Noordzee.

> opgesloten watersysteem met stilstaande, zuurstofloze wateren en verloren zoet-zoutverbindingen

Nieuwe Waterweg

Haringvlietdam

Haringvliet

dam

enmeer

Volkerakdam

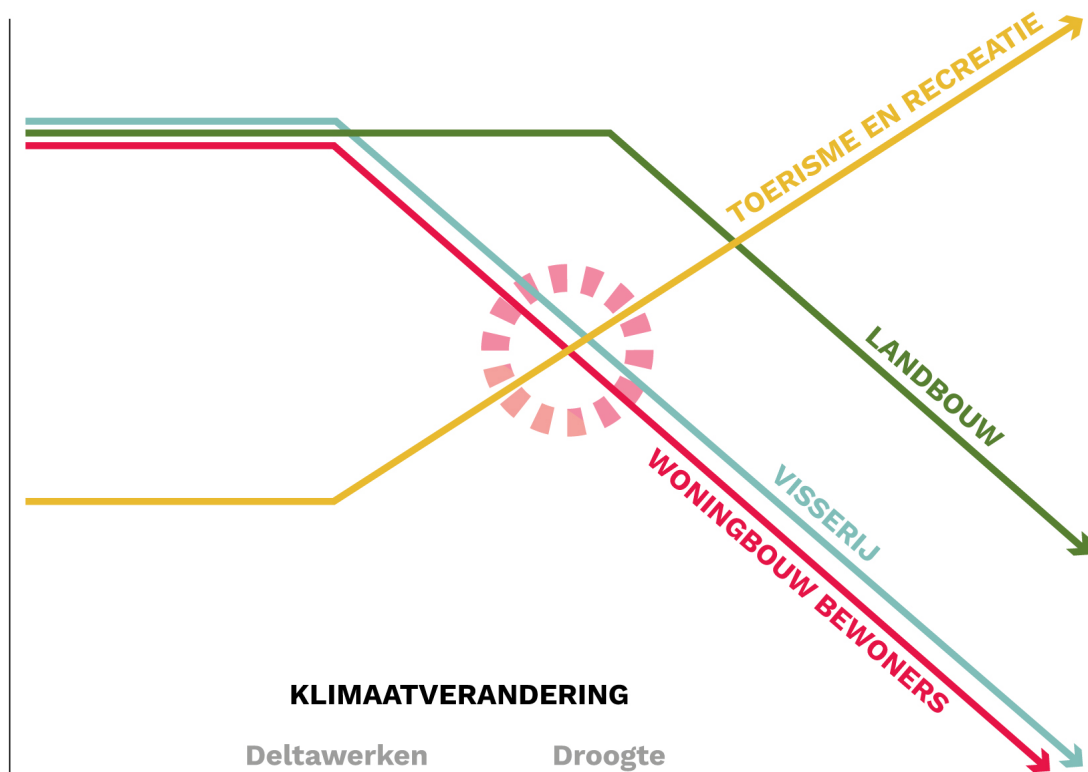
Hollandsch Diep

Grevelingendam

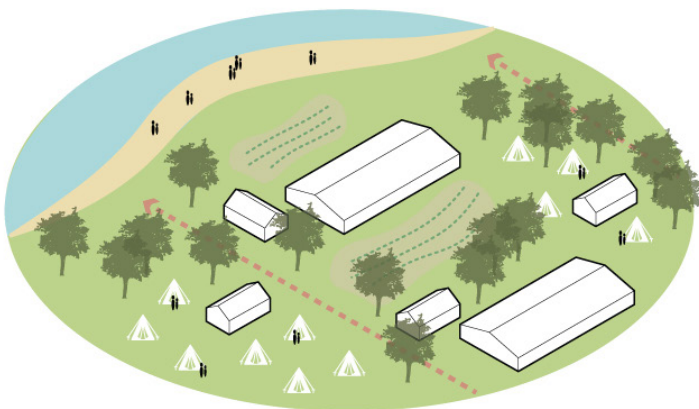
Philipsdam

Volkerak Zoommeer

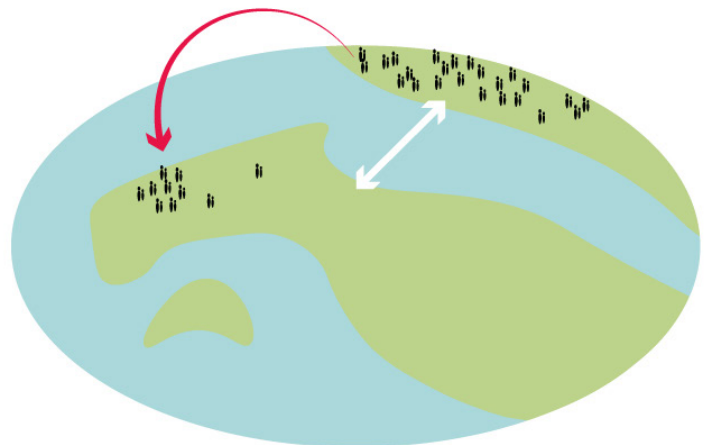
Oesterdam

> van een lokale economie naar een regionale toeristische economie

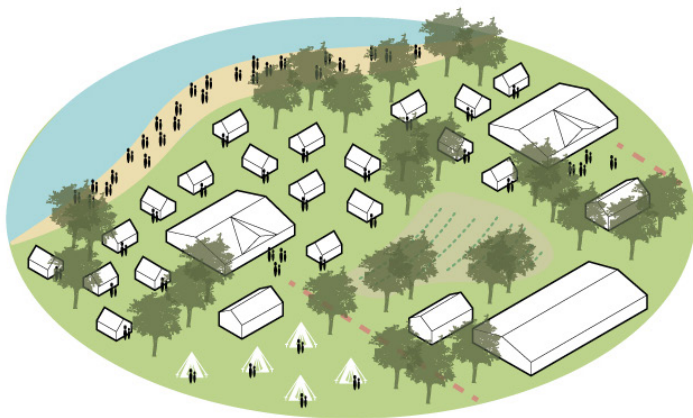

> zelfvoorzienend eiland met open landschap met kleine lokale boerencampings

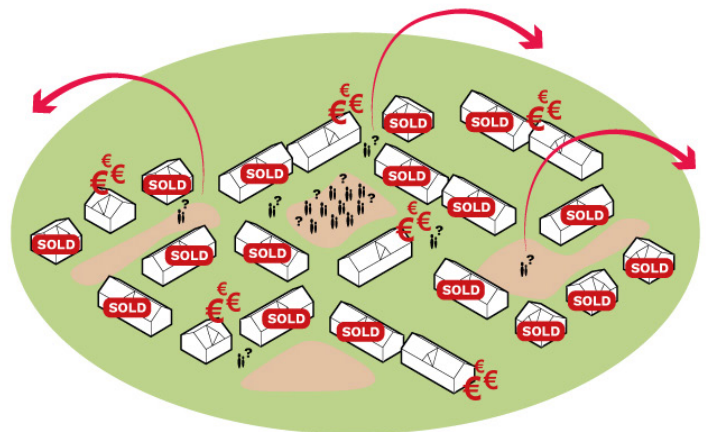

> deltawerken zorgen voor verbinding met de 'overkant' en opkomst toerisme

Kortom, er heeft door de tijd heen een sociaaleconomische verschuiving plaatsgevonden. Deze verschuiving is inzichtelijk gemaakt op de afbeelding hiernaast. Ooit waren we een zelfvoorzienend eiland met een open landschap met kleine lokale boerencampings en wat visserijbedrijfjes. Na de aanleg van de Deltawerken en droogte door klimaatverandering kregen onze lokale economieën het zwaarder te verduren. Dankzij de Deltawerken ontstonden grote recreatiemerren en werd tevens een verbinding met de overkant gerealiseerd, waardoor steeds meer toeristen onze kant op kwamen. Mede hierdoor zijn we ons volledig gaan inzetten op de regionale toeristische economie. Hierdoor worden niet alleen de lokale economieën verder weggedrukt, maar ook de huizen en de bewoners. Toeristen kopen alles op, waardoor de betaalbaar- en leefbaarheid van onze bewoners onder druk komt te staan. Ook valt er dan bijna alleen nog maar geld te verdienen binnen de toeristische sector, waardoor de bewoners genoodzaakt zijn te vertrekken.

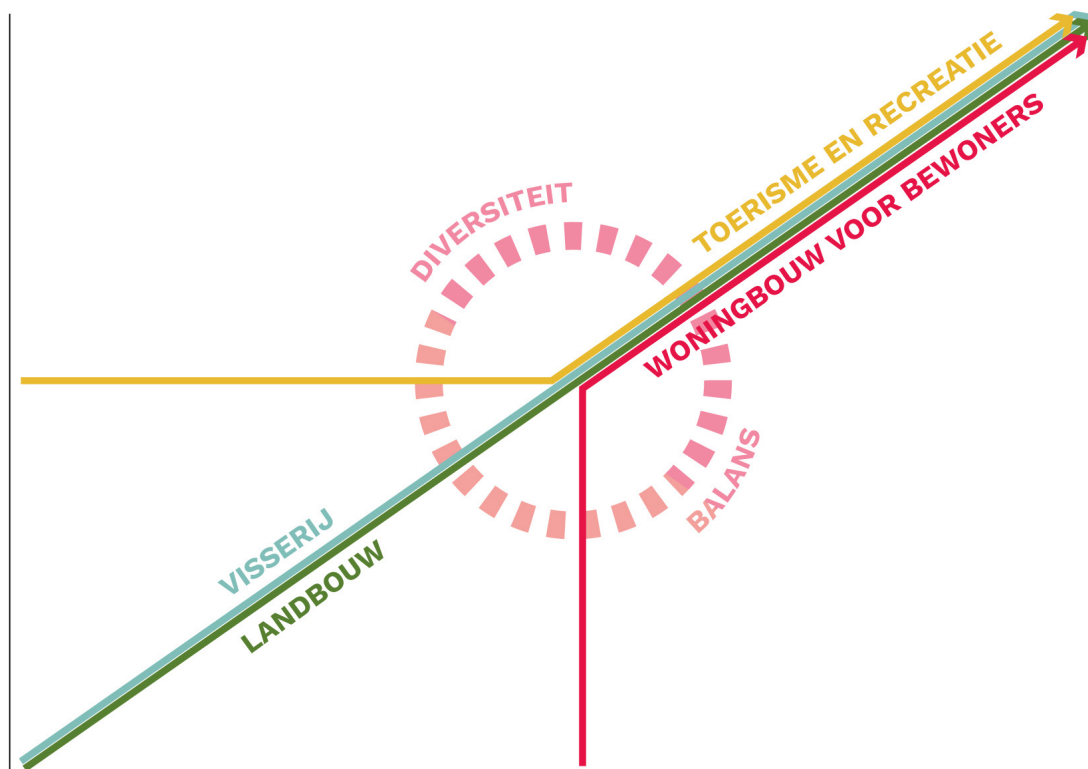
> volgebouwd landschap met geprivatiseerde vakantieparken

> toeristen kopen alles op, de betaalbaar- en leefbaarheid staan onder druk en bewoners vertrekken

03

EEN NIEUW RUIMTELIJK ECONOMISCH PERSPECTIEF VOOR GOEREE

> van regionaal en homogeen naar lokaal en divers

1. Meer woningen voor bewoners en minder negatieve gevolgen van toerisme

2. Meer diversiteit en balans binnen eilandeconomie

3. Voldoende zoet en schoon (drink)water

4. Ecologische impuls door open waterverbinding

> 'spelregels' vanuit de bewoners

EEN NIEUW RUIMTELIJK ECONOMISCH PERSPECTIEF VOOR GOEREE

“Hoe wordt de Kop van Goeree in de toekomst weer leefbaar en bewoonbaar voor al haar bewoners?” Door het aanbrengen van een nieuw ruimtelijk economisch perspectief dat meer diversiteit biedt en tegelijkertijd in balans is, ontstaat er een belangrijk breekpunt in de tijdlijn. Dit breekpunt is inzichtelijk gemaakt op de afbeelding hiernaast. De bewoners willen hierbinnen ook een rol krijgen en mee kunnen profiteren, want de leefbaarheid wordt namelijk pas optimaal als bewoners hieraan zelf kunnen bijdragen. We gaan namelijk van een homogene en regionale toeristische economie naar een meer diverse en eiland-gebonden economie. Hierbij zetten we naast het toerisme ook in op toekomstbestendige vormen van landbouw en visserij die met elkaar in balans zijn waardoor meer ruimte zal ontstaan voor onze eigen bewoners.

Bewoners aan Kop

De bewoners pleiten voor meer woningen voor zichzelf en de volgende generatie en willen minder negatieve gevolgen van het toerisme ervaren. Daarnaast willen zij meer diversiteit en balans binnen onze eilandeconomie met voldoende zoet en schoon (drink)water en een ecologische impuls voor de omliggende wateren.

Ik creëer een nieuwe horizon voor de ‘Kop van Goeree’ op basis van water-gebaseerde ingrepen en bied redenen voor de bewoners om terug te keren naar een leefbaar en bewoonbaar eiland.

> nieuwe horizon voor de Kop van Goeree op basis van water-gebaseerde ingrepen

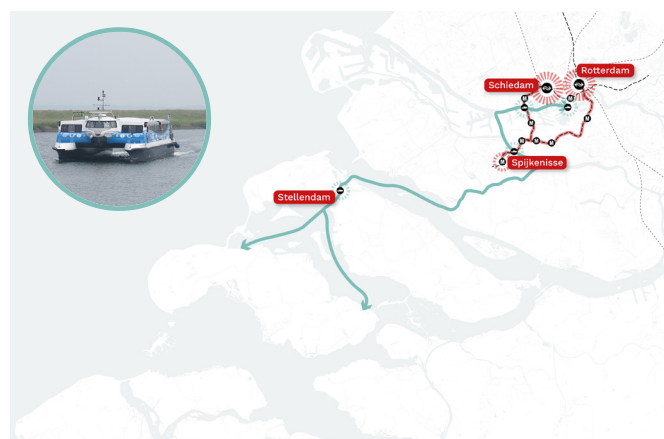

> werking van creëren van doorstroming dankzij terugbrengen zoet-zoutverbinding

Het terugbrengen van een zoet-zoutverbinding

De bewoners willen een ecologische impuls voor de omliggende wateren, zoals het eerder genoemde Grevelingenmeer, om de vissers hier weer een toekomst te bieden. Door een open waterverbinding terug te brengen op de plek van de voormalige Scharzee die naast Stellendam gelegen was, kan een zoet-zoutverbinding mogelijk gemaakt worden tussen het zoute Grevelingenmeer en het zoete Haringvliet om zoet water vanuit de rivieren het Grevelingenmeer in te pompen voor extra doorstroming en zuurstof (zoals hiernaast gevisualiseerd). Dankzij deze nieuwe waterverbinding ontstaan er ook meekoppelkansen voor alternatieve vormen van vervoer richting de Randstad, zoals vervoer over water met de waterbus. Daarnaast ontstaat er een interessante meekoppelkans om op adaptieve wijze te gaan wonen langs de nieuwe zoet-zoutverbinding door een nieuw adaptief woonmilieu voor de eigen bewoners rondom de nieuwe waterverbinding te realiseren.

> kansen voor vervoer over water richting de Randstad

> ligging van de voormalige Scharzee

> huidige situatie

> adaptief wonen rondom de zoet-zoutverbinding

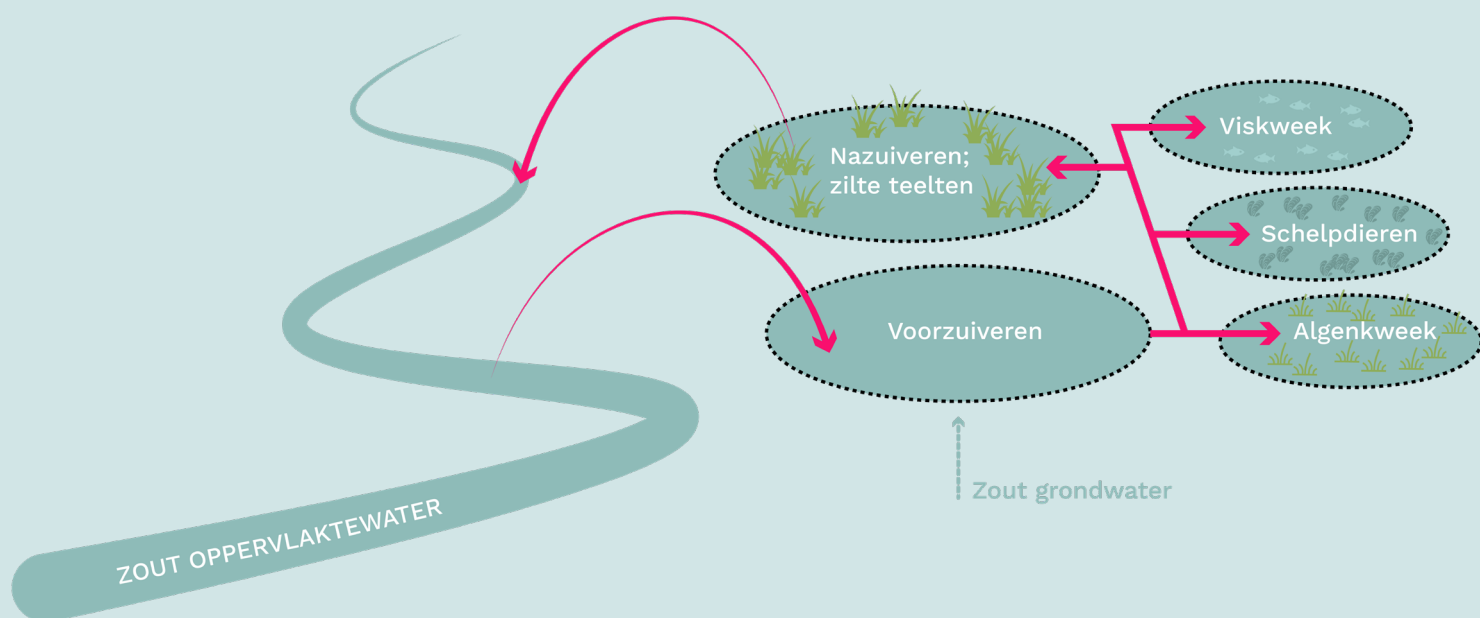
ze bewoners

op terpen

op palen

KOP VAN
GOEREE →

> werking van circulair systeem ten behoeve van aquacultuur en zilte gewassen op land

Nieuwe manieren van boeren

De bewoners pleiten ook voor meer diversiteit en balans binnen de eilandeconomie. Door de aanwezige en steeds erger wordende verzilting in de lager gelegen polders nabij Goedereede te omarmen kan het landschap hier getransformeerd worden ten behoeve van nieuwe manieren van boeren (en vissen), door in te zetten op zilte teelten en aquacultuur. Dankzij deze nieuwe teelten ontstaat er meer ruimte voor de boer en visser. Hierdoor vinden de boer en visser een andere bedrijfsvoering die in harmonie is met het landschap en de omgeving.

Door de lager gelegen polders wat te vernatten en het aanwezige oppervlaktewater in een aantal bassins te vermengen met het aanwezige zoute grondwater, kan het zilte water voorgezuiverd worden ten behoeve van de aquacultuur en zilte teelten. Na de voorzuivering wordt het zilte water in een aantal opeenvolgende bassins gepompt, waarin diverse vissen, schelpdieren en algen gekweekt kunnen worden. Het zilte water raakt door het kwekingsproces vervuild en zal vervolgens in een aantal opeenvolgende bassins worden gepompt waarin het water wordt nagezuiverd dankzij zilte teelten. Tevens worden in deze bassins zilte teelten zoals zee kraal, ijskruid en zeebanaantjes geteeld. Na de nazuivering zal hetzelfde water weer opnieuw worden voorgezuiverd en vermengd met het zoute grondwater, zodat er geen inlaat van zout water benodigd is in de polder (zoals hiernaast gevisualiseerd).

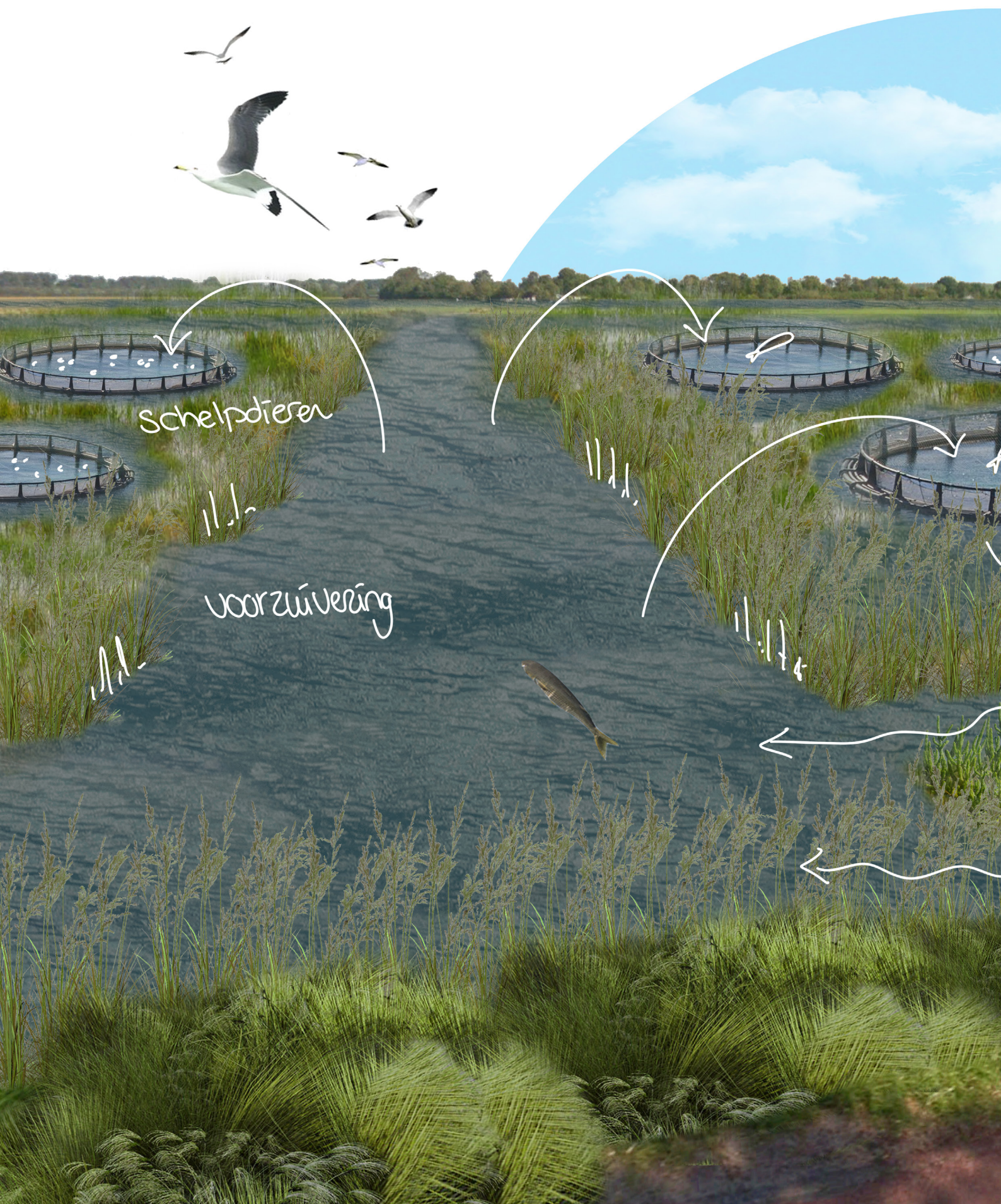

> huidige situatie

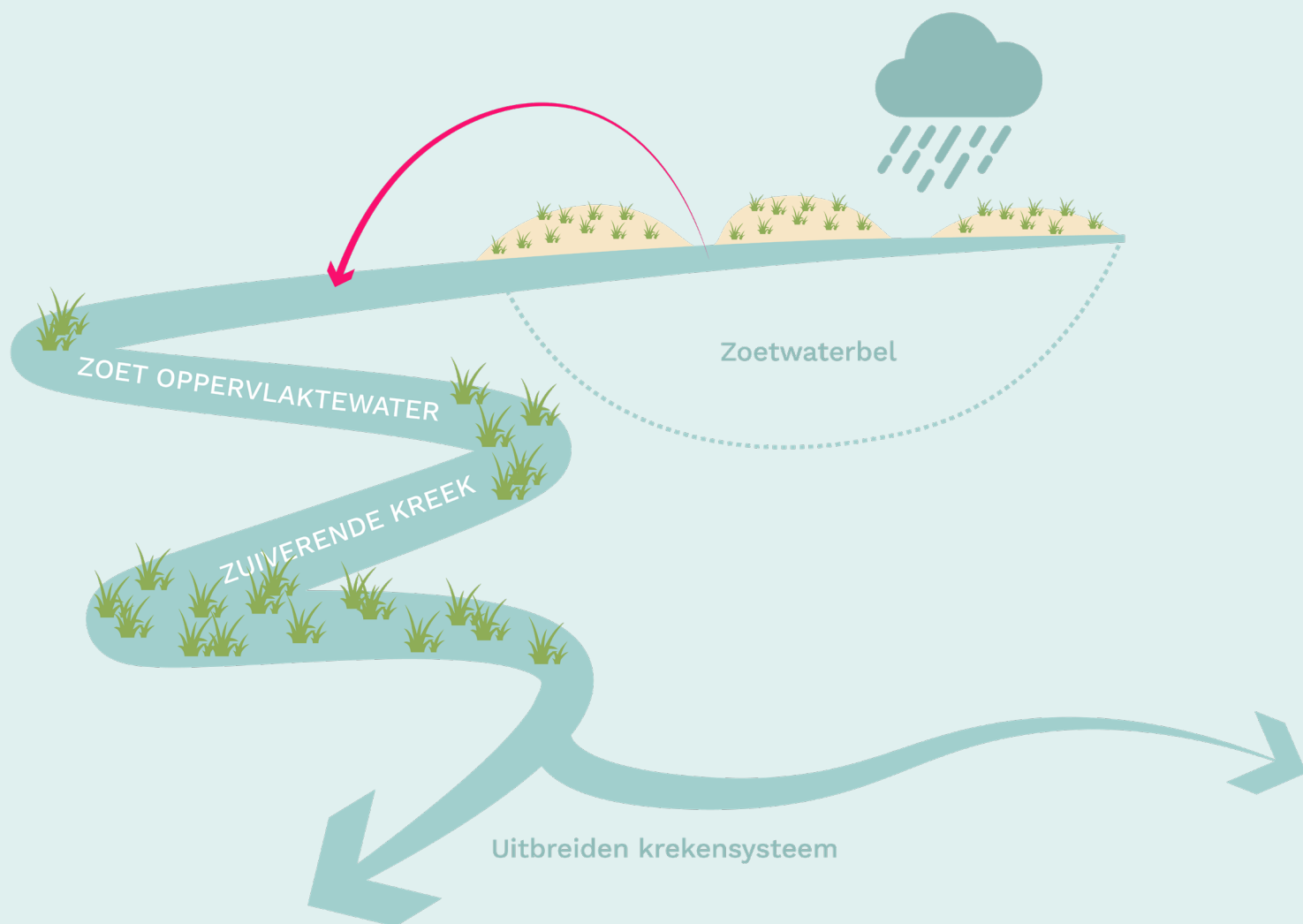
> zilte groenten (zeevenkel, ijskruid, zeebanaantjes)

> nieuwe manieren van boeren (en vissen) op land

> werking van buffering en zuivering van zoet water in het krekensysteem nabij de duinen

Zoet water bufferen en zuiveren

Daarnaast zijn de bewoners nog steeds gebaad bij de aanwezigheid van zoet water. Niet alleen voor het benodigde drinkwater maar ook ten behoeve van de landbouw; denk aan aardappelen, uien, bieten. Onder het hoger gelegen duinlandschap in Ouddorp zijn een aantal zoetwaterbellen aanwezig. Door het aanwezige zoete oppervlaktewater en hemelwater te bufferen en zuiveren in het krekensysteem middels natuurlijke helofytenfilters in het hoger gelegen duinlandschap (zoals hiernaast gevisualiseerd), kan het water worden ingezet voor zowel de stroteenteelten binnen de landbouw als het drinkwater voor de bewoners en bezoekers. Daarom is het zaak dit aanwezige krekensysteem achter de duinen van Ouddorp verder uit te breiden.

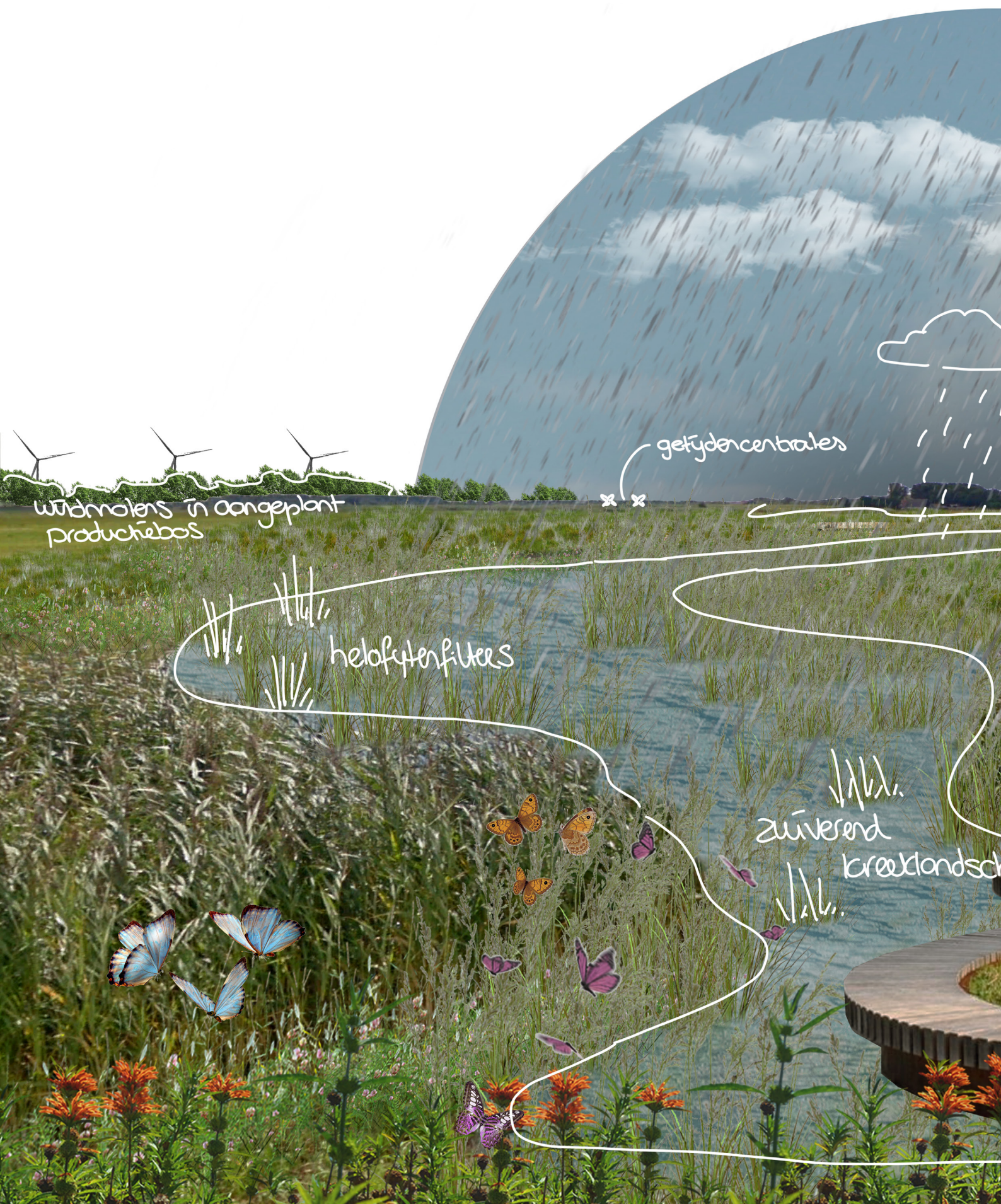

> huidige situatie

> stroteenteelt

> zoet water bufferen en zuiveren in het landschap

Landschap openen (nieuwe vormen boeren)

Landschap inzetten voor zoetwaterberging en -zuivering

Route herstellen tussen dorp en duin

Van massatoerisme naar kwaliteitstoerisme

Ouddorps wonen voor meer kwaliteit en ruimte voor de eigen bewoners

Draagvlak lokale (werk)voorzieningen

Comprimeren en transformeren van vakantieparken

Om meer ruimte te geven aan dit landschap dienen de grootschalige geprivatiseerde vakantieparken, in het inmiddels niet meer open landschap, ook aangepakt te worden door deze te comprimeren en transformeren. Hiermee kunnen meer woningen voor de bewoners gecreëerd worden middels verdichting.

Binnen dit afstuderen wordt het vakantiepark van Landal Green Parks in Ouddorp aangepakt, waardoor er meer ruimte ontstaat voor het zuiverende landschap. Het naastgelegen krekensysteem kan hiermee flink uitgebreid worden ten behoeve van het benodigde zoete water voor de strokenteelt en het drinkwater (zoals hiernaast gevisualiseerd). Ook is het park in de huidige situatie totaal niet uitnodigend voor de bewoner en is tevens een enclave in het landschap. Het park biedt zelfs vakantiewoningen voor groepen van 24 personen. Door het park te transformeren kan dit de schakel worden tussen dorp en duin die uitnodigend zal zijn voor bewoner én bezoeker. Door het opsplitsen van de grote aanwezige vakantiehuizen en het toevoegen van reguliere woningen wordt meer kwaliteit en ruimte geboden aan de bewoner en bezoeker. Hiermee wordt ingezet op kwaliteitstoerisme in plaats van massatoerisme met meer ruimte voor permanent verblijf. Bezoekers worden hierdoor meer verbonden aan de Kop van Goeree.

Dankzij het comprimeren en verdichten van vakantieparken ontstaat er ruimte om elders oudere vakantieparken te saneren. Hierdoor kan het landschap op veel plekken weer geopend worden met meer ruimte voor nieuwe manieren van boeren en het bufferen en zuiveren van zoet water. Ook kan hiermee de route van het dorp naar het achterliggende duinlandschap hersteld worden. Daarnaast ontstaat er meer draagvlak voor de lokale (werk)voorzieningen door het toevoegen en opsplitsen van woningen voor bewoners en bezoekers. Hoe dit er uit zal gaan zien leest u in het volgende hoofdstuk.

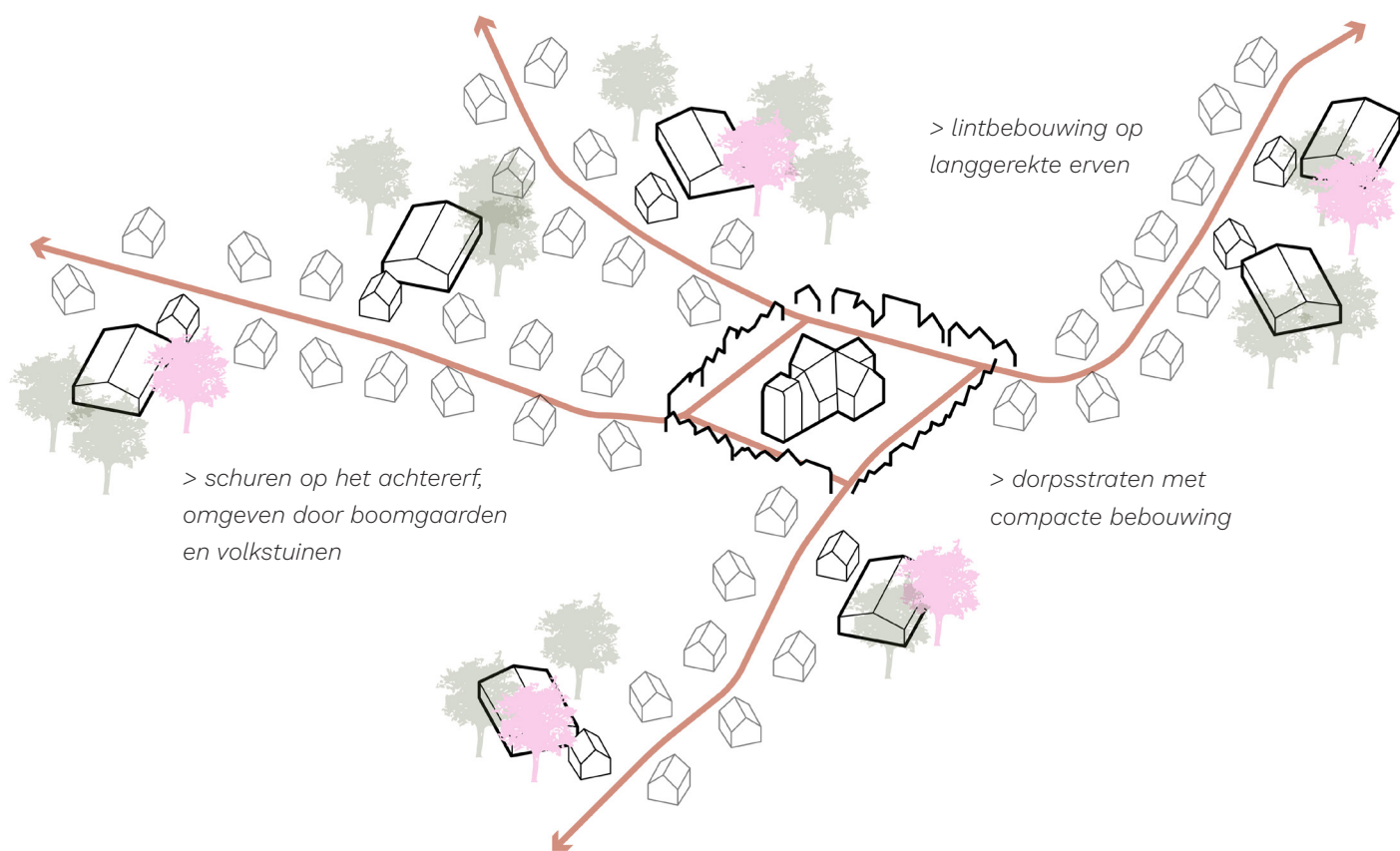

> huidig vakantiepark van Landal

04

STEDENBOUWKUNDIG PLAN VANUIT DE GEMEENSCHAP

> het principe van de Ouddorpse structuur

STEDENBOUWKUNDIG PLAN VANUIT DE GEMEENSCHAP

Vanuit de gemeenschap ontstaat er een nieuw stedenbouwkundig plan voor het te transformeren vakantiepark van Landal Green Parks. Het doel hierbij is om meer ruimte te bieden voor het landschap en de bewoners. Hierbij worden de authentieke Ouddorpse elementen als leidraad gebruikt voor de transformatie, omdat dit voor de bewoners ‘fijn’ en herkenbaar wonen is (zoals hiernaast gevisualiseerd). Op deze wijze zal het park geen enclave meer zijn en zal het gevoelsmatig beter verbonden worden met het dorp zelf. De structuur van Ouddorp is helder en overzichtelijk. Zo bestaat het oude dorpshart uit diverse lange dorpsstraatjes met compacte bebouwing erlangs, waarbij de kerk het middelpunt vormt. Deze dorpsstraten lopen over in dorpslinten die tot ver in het achterland reiken en tevens een route vormen tussen dorp en duin. Langs deze dorpslinten is historische lintbebouwing te vinden die later verder zijn uitgebreid met kenmerkende zwart-gepotdekselde uitbouwen. De lintbebouwing staat op een langgerekt erf. Op het achtererf zijn diverse gepotdekselde schuurvolumes te vinden met rieten kappen of dakpannen die in het verlengde en vaak in dezelfde richting van de lintbebouwing zijn gebouwd. De schuren op het achtererf worden dan ook vaak omgeven door boomgaarden en volkstuinen.

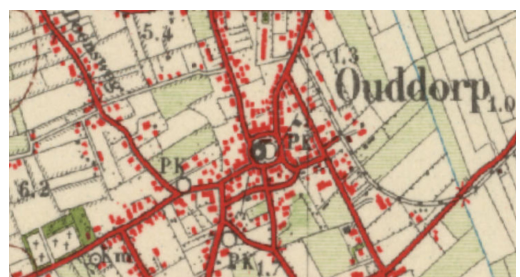
> dorpsstraat met compacte bebouwing

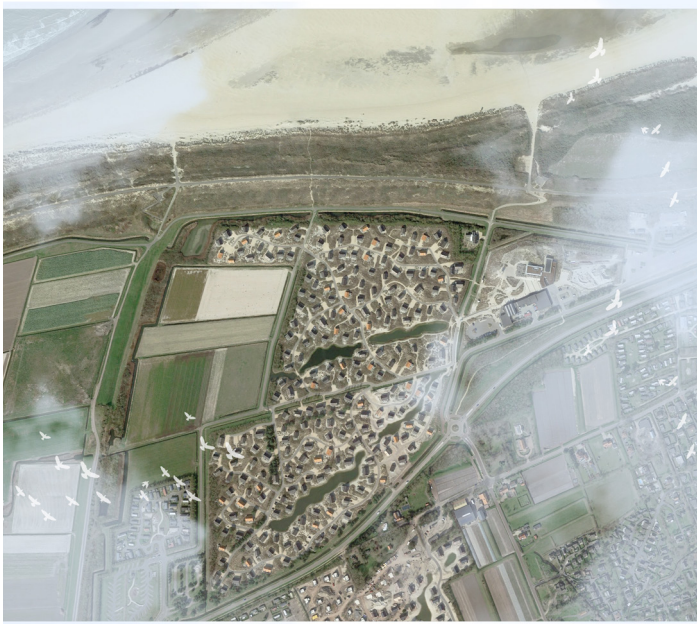

> historische lintbebouwing

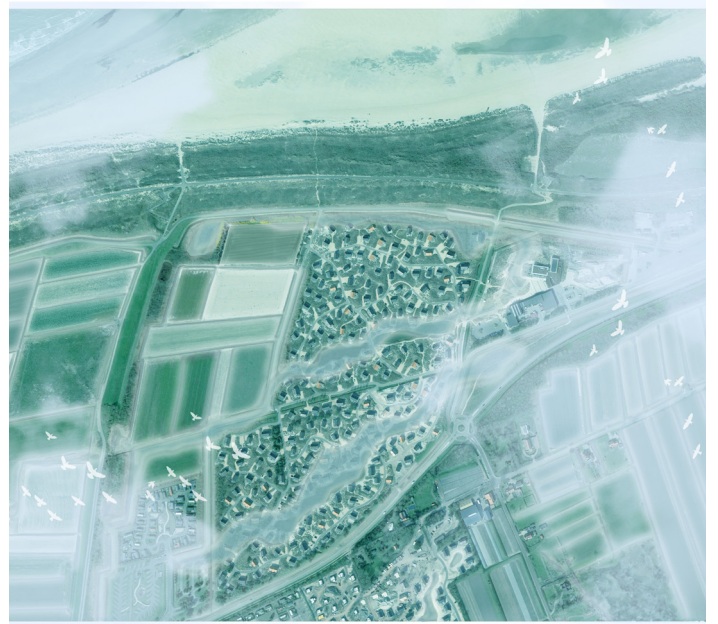

> diverse schuurvolumes op het achtererf

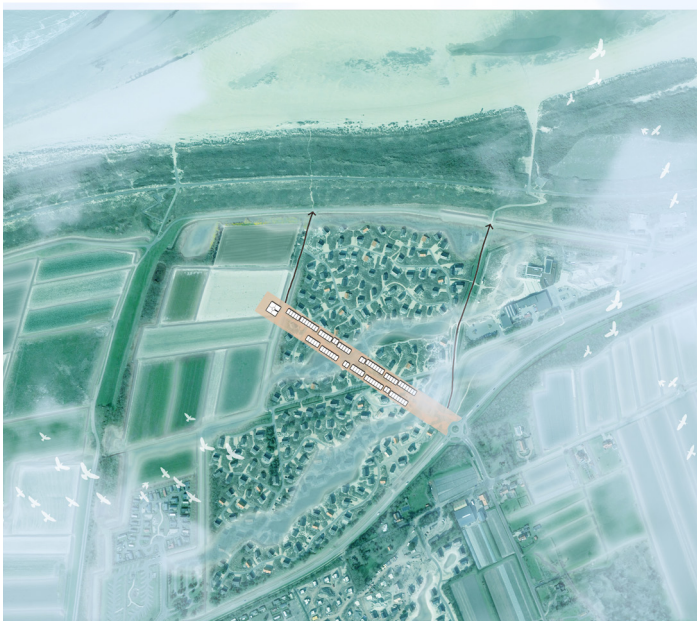

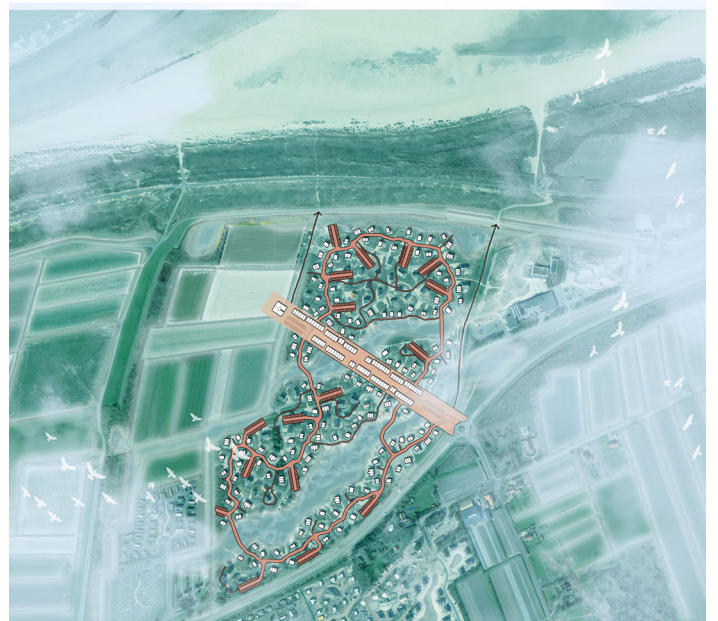
> huidige situatie, 250 recreatiewoningen

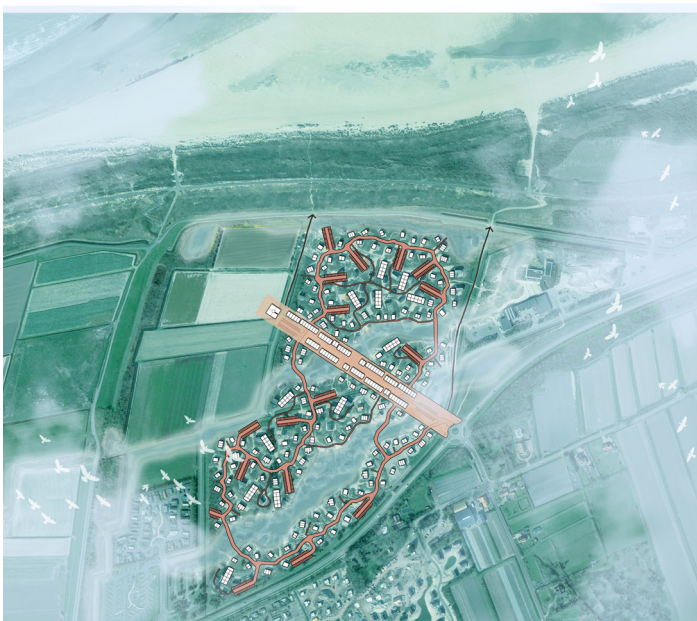
> stap 1, ruimte voor het krekenslandschap

> stap 2, dorpsstrip; route tussen dorp en duin

> stap 3, inbrengen van de dorpslinten

> stap 4, achtererven

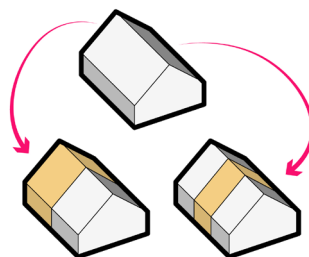
> eindbeeld woon-recreatiebuurt, 506 recreatie-/wooneenheden

Structuur

Op deze wijze zal ook het vakantiepark van Landal Green Parks getransformeerd worden, beginnend bij het creëren van meer ruimte voor het naastgelegen krekenslandschap, zie de afbeeldingen hiernaast. De aanwezige kreekrestanten worden namelijk verbonden met het naastgelegen krekenslandschap en verder doorgetrokken. De bestaande eenheden maken hiervoor ruimte door deze te verplaatsen of te slopen. De volgende stap betreft het aanbrengen van een centrale, maar compacte dorpsstraat die onderdeel zal uitmaken van de route richting de duinen. Ook hier maken de bestaande eenheden ruimte voor en worden verplaatst richting de dorpsstrip of gesloopt waar nodig. Deze dorpsstraat wordt een eigentijdse dorpsstrip die een virtuele navelstreng betreft met het oorspronkelijke dorpshart, zoals op de afbeelding hiernaast te zien is. Aan deze dorpsstrip worden diverse dorpslinten gerealiseerd die langs de overgebleven bestaande eenheden zullen vieren. Enkele eenheden worden verplaatst waar nodig. Deze bestaande eenheden vormen de historische lintbebouwing langs deze linten en zullen zoveel mogelijk opgesplitst worden in tweekappers en driekappers, zodat er een verdichting plaatsvindt. Hierbij wordt wel gekeken naar de ruimtes tussen de eenheden, die benodigd zijn om doorzichten te creëren naar het achtererf en achtergelegen landschap. In het verlengde van de lintbebouwing worden vervolgens op het achtererf herkenbare schuurvolumes ingepast. De diverse gerealiseerde schuurvolumes vormen samen een collectief hof, genaamd de dorpse erven. Waar nodig zullen bestaande eenheden moeten wijken of verplaatst worden richting het dorpslint. Op deze wijze ontstaat de structuur van woon-recreatiebuurt 'Ouddorpse Duunen'.

> virtuele navelstreng met het oorspronkelijke dorps hart

> opsplitsing huidige vakantiehuizen zorgt voor 'verdichting'

> het principe van de ontsluiting en het parkeren

Ontsluiting en parkeren

De nieuwe woon-recreatiebuurt is vanuit het oorspronkelijke dorps hart te voet en per fiets via de bestaande dorpslinten te bereiken. Hierop aansluitend kan men, onder andere via de dorpsstrip, de route vervolgen richting het achterliggende duinlandschap. De dorpsstrip zal daarom fungeren als een informele langzaam verkeersroute. Vanuit de dorpsstrip zijn naast de dorpslinten ook diverse kleinschalige wandel- en struinpaden beschikbaar die leiden naar de diverse woningen en verblijven.

Tevens wordt aan het begin van de dorpsstrip een ov-halte met snelbuslijn gerealiseerd, die een comfortabele reisaansluiting zal bieden op de waterbushalte in Stellendam. Vanuit deze ov-halte zijn alle woningen en verblijven op slechts 400 meter te bereiken. Dit maakt het gebruik van de auto al een stuk minder interessant.

Het autoverkeer wordt om Ouddorp heen geleid, via de bestaande recreatieve ontsluitingsroute (Oosterweg en Vrijheidsweg). Vanaf de rotonde rijdt men met de auto het rondgaande dorpslint op die over diverse parkeerpockets beschikt. De parkeernorm bedraagt 1,2 met het oog op een vermindering van het autogebruik en de nabijheid van het openbaar vervoer. De parkeerpockets bestaan uit zo'n 32 geclusterde parkeerplaatsen en zijn zorgvuldig en uit het zicht ingepast achter de dorpslinten op de zogenaamde achtererven. Op deze wijze hoeft er maar een minimale afstand (150-200m) afgelegd worden naar de woning of het verblijf. Ook bestaat de mogelijkheid er om op geclusterde wijze aan de randen van de dorpsstrip te parkeren.

> bereikbaarheid van de woon-recreatiebuurt

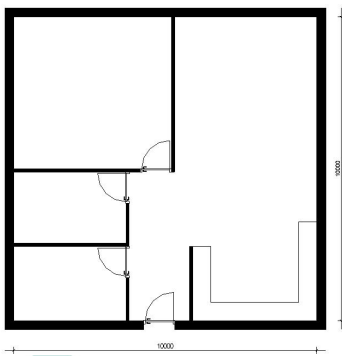
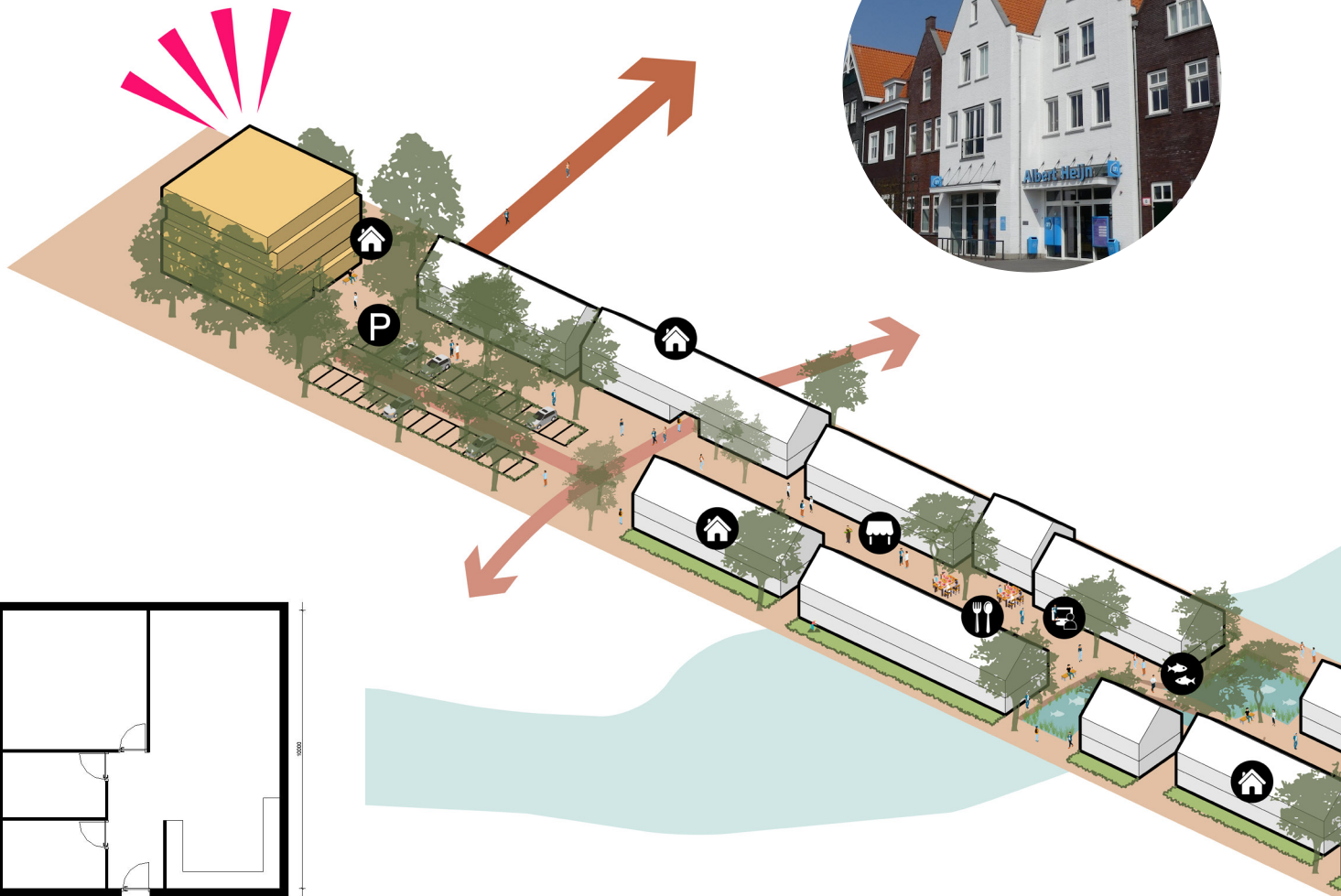
- fietsen en wandelen
- - - wandelen
- shared space (auto, fiets en wandelen)
- autoverkeer

> het principe van ruis, reuring en rust

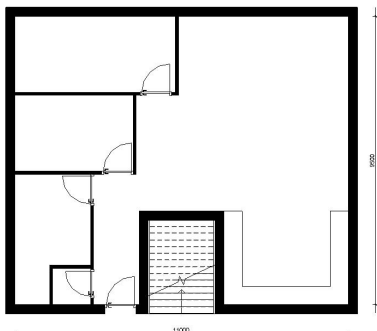

Ruis, reuring en rust

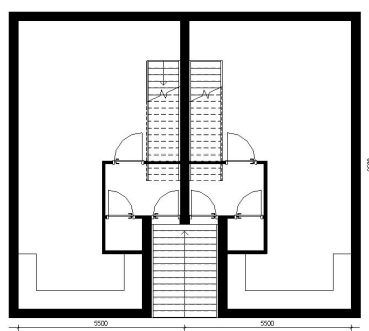
De dorpsstrip met haar compacte bebouwing is de autoluwe hoofdstraat waar alles en iedereen samenkomt en vooral reuring en ontmoeting plaatsvindt. Deze strip is tevens onderdeel van de informele langzaam verkeersroute richting het dorp en de duinen en wordt geaccentueerd door diverse voorzieningen, zoals een supermarkt, restaurant en wekelijkse markt met lokale producten uit het omliggende landschap. Bovendien biedt de dorpsstrip ook de mogelijkheid om in de openlucht 'thuis' te werken. De aantakende dorpslinten met lintbebouwing zijn de straten waarover op incidentele wijze het autoverkeer zich verplaatst naar de dichtstbijzijnde parkeerpockets, ook wel de ontsluitingsroute voor het autoverkeer genoemd wat iets meer ruis met zich meebrengt. De dorpse erven zijn meer in het 'binnengebied' gelegen en bieden vooral rust voor bewoner en bezoeker met kleinschalige ontmoetingsplekjes.

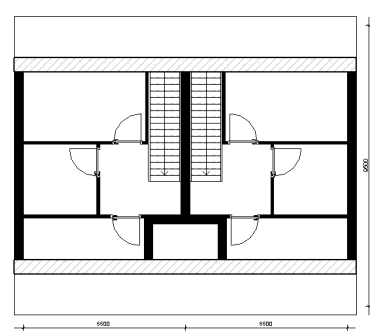
> plattegrond appartement

> begane grond benedenwoning

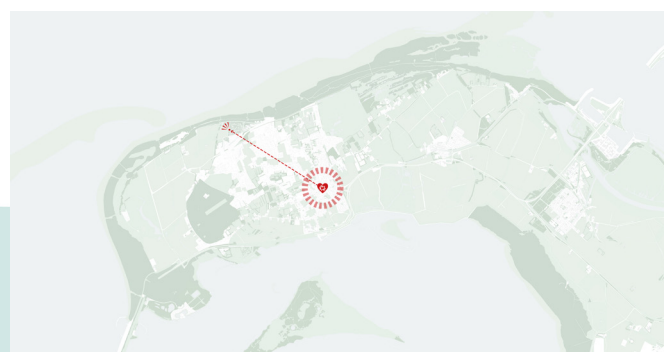
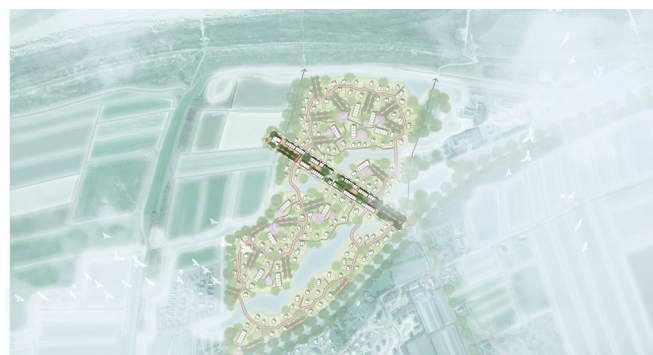
> 1e verdieping bovenwoning

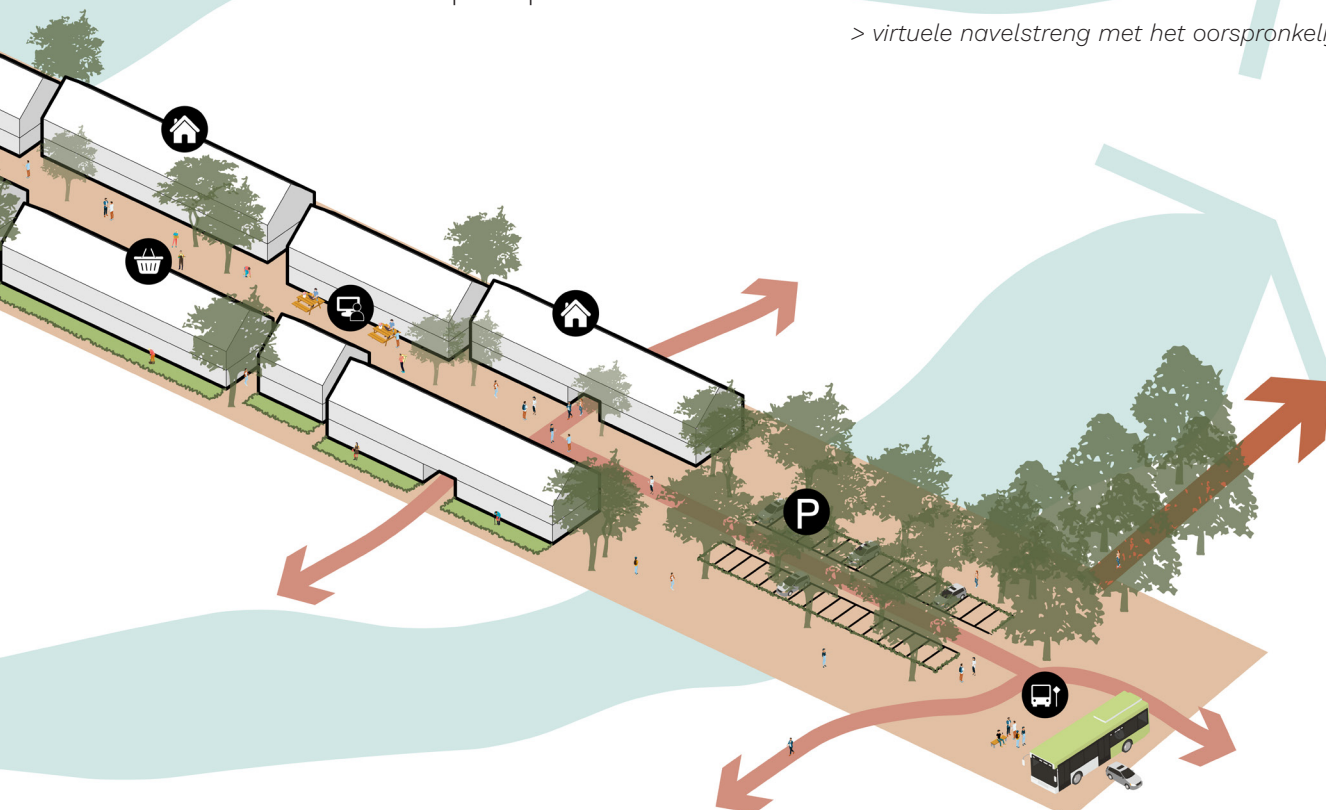
> 2e verdieping bovenwoning

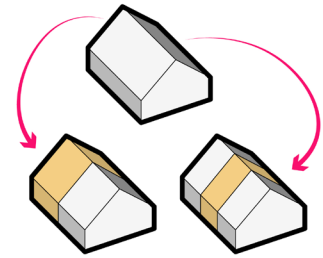
Dorpsstrip

De dorpsstrip is een openbare en levendige marktstraat die in een eigentijdse vorm verwijst naar de historische compacte dorpsstraatjes van het oorspronkelijke dorpshart. De dorpsstrip ligt wat verhoogd ten opzichte van de dorpslinten. Aan het einde van de dorpsstrip staat een markant appartementengebouw met geweldig uitzicht over het landschap. De compacte bebouwing op de dorpsstrip heeft een moderne uitstraling en bestaat uit 2 bouwlagen met een accent naar 3 lagen met een kap waarbinnen benedenbovenwoningen worden gerealiseerd. In de plinten worden diverse (thuiswerk)werkvormen en voorzieningen gerealiseerd, zoals een supermarkt, restaurant en wekelijkse markt met lokale producten uit het omliggende landschap. Het parkeren vindt op geclusterde wijze plaats aan de rand van de dorpsstrip.

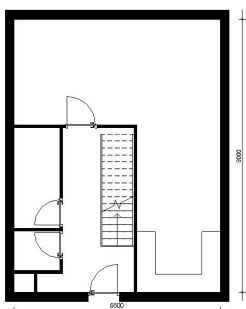
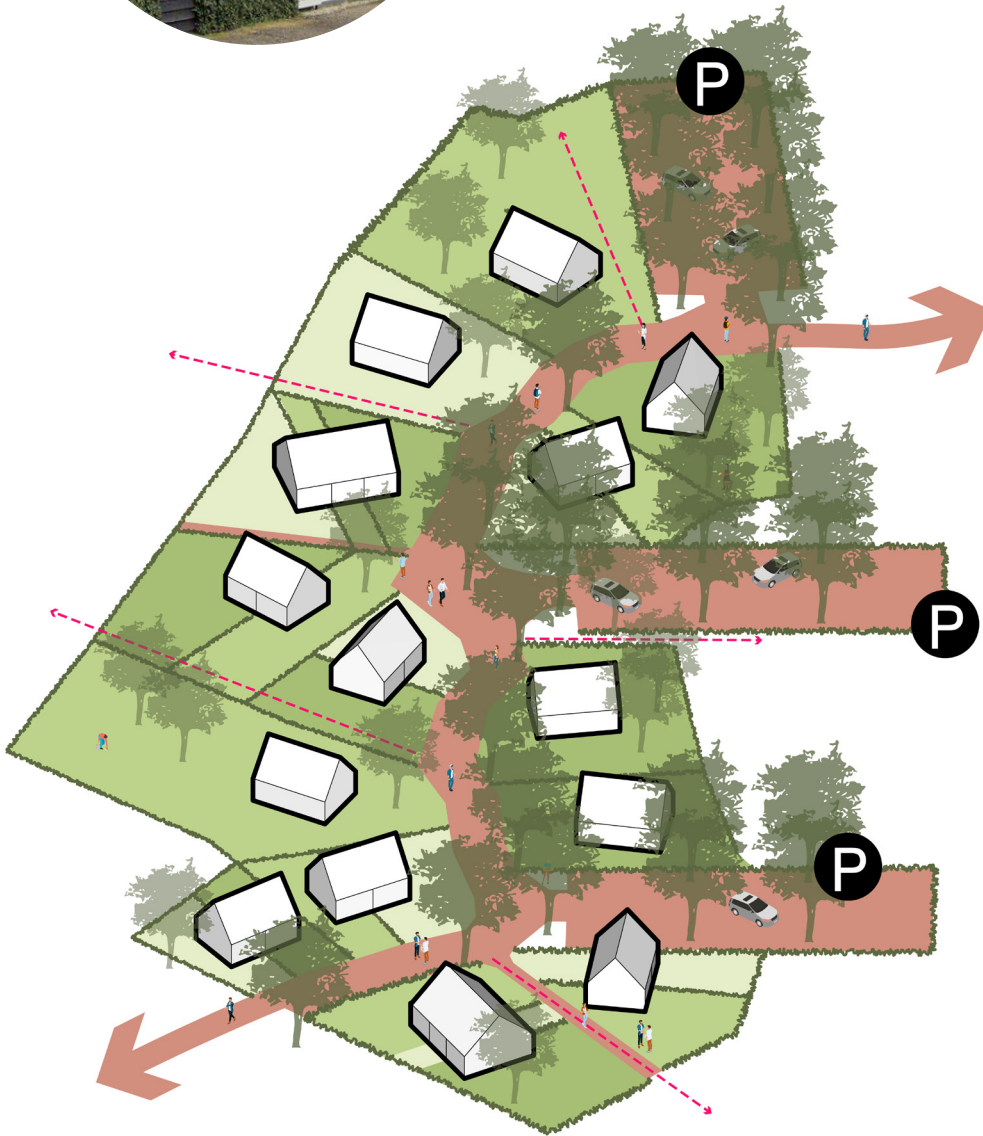

> virtuele navelstreng met het oorspronkelijke dorpshart

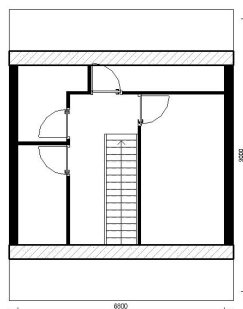

> opsplitsing huidige vakantiehuizen zorgt voor 'verdichting'

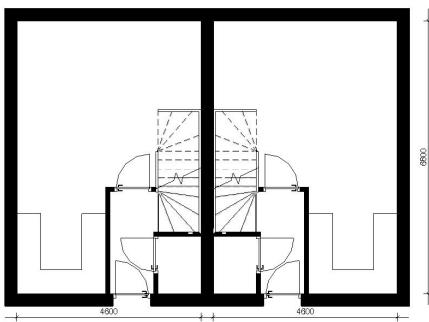
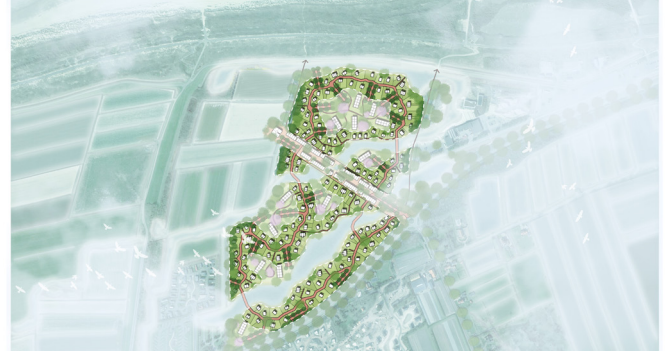
> begane grond vrijstaande woning

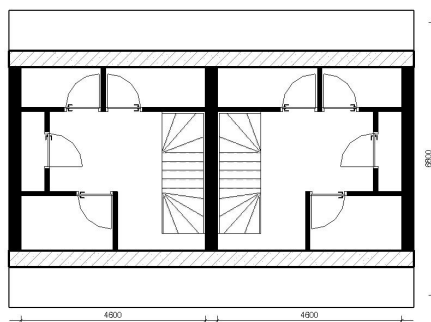
> 1e verdieping vrijstaande woning

Dorpslinten

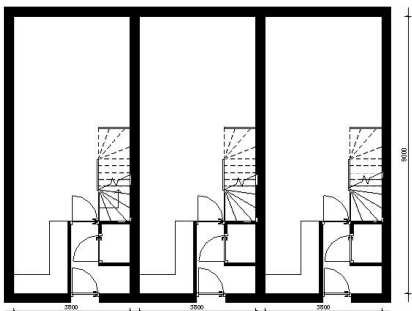
De dorpslinten zijn wegen die langs de bestaande eenheden vieren. De bestaande eenheden aan het lint worden zoveel mogelijk opgesplitst in tweekappers en driekappers. Deze typologieën zullen uitermate geschikt zijn voor onder andere starters zoals ik, vooral dankzij de smalle beuk van de driekappers. De overige eenheden zullen vrijstaand blijven. De lintbebouwing zal deels een kenmerkende zwart-gepotdekselde uitstraling krijgen met doorzichten tussen de langgerekte kavels door naar het achtererf en achterliggende landschap. Verder wordt er geclusterd geparkeerd in diverse parkeerpockets achter het lint, op het achtererf. De opsplitsing van de huidige vakantiehuisen zorgt binnen dit plan voor een ‘verdichtingsslag’.

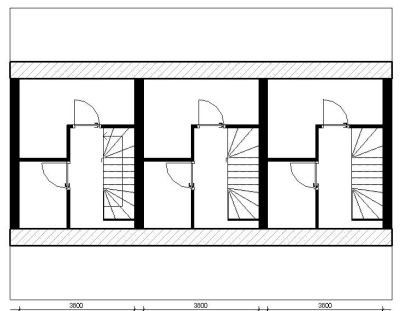
> begane grond tweekapper

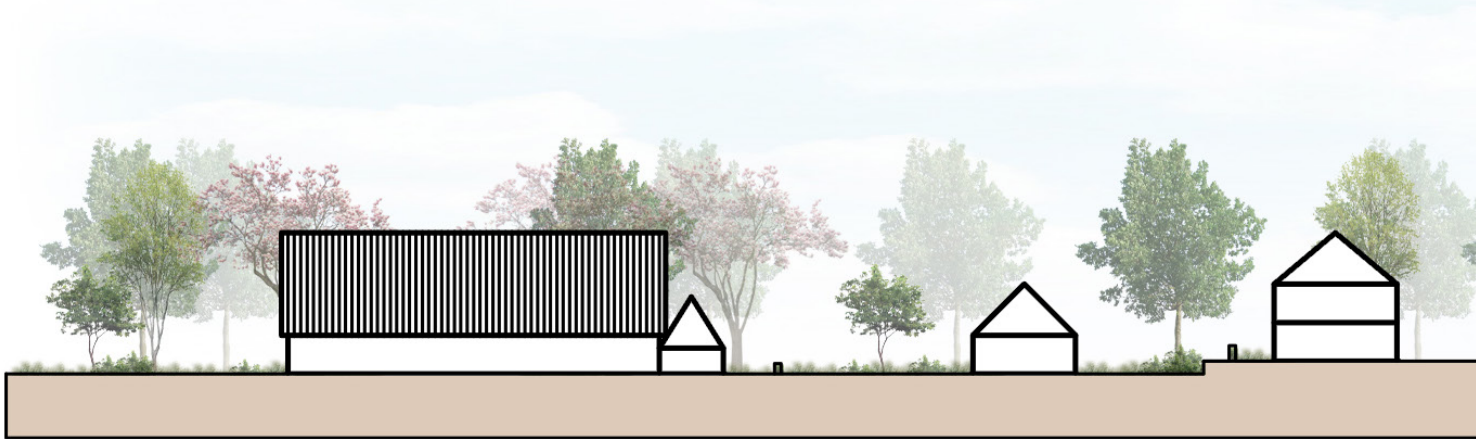
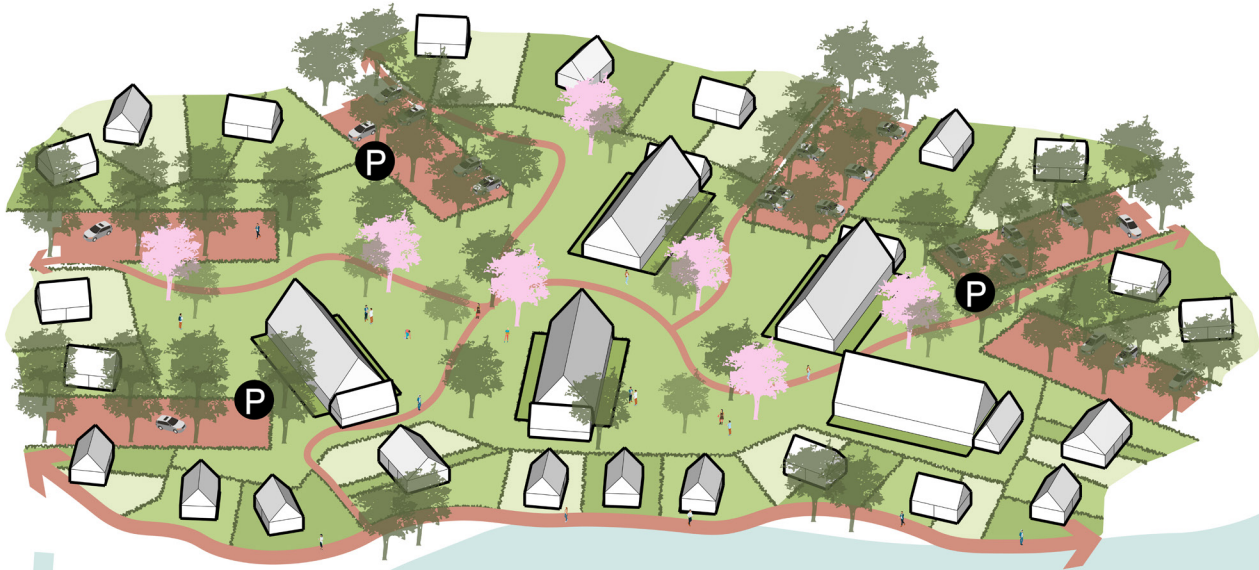
> 1e verdieping tweekapper

> begane grond driekapper

> 1e verdieping driekapper

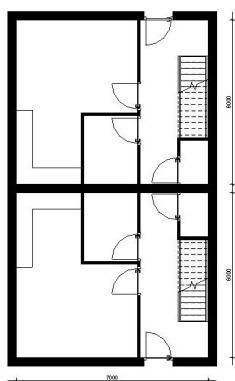
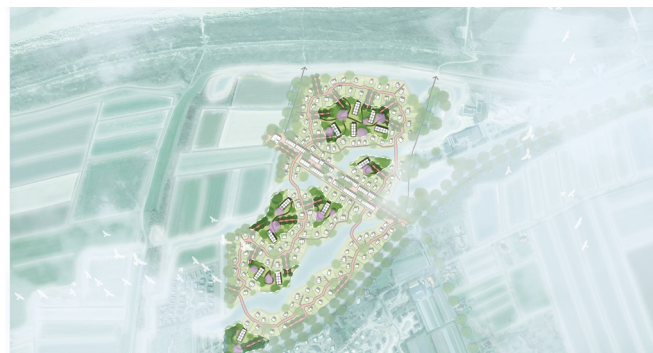
> dorpsse erven

> dorpslint

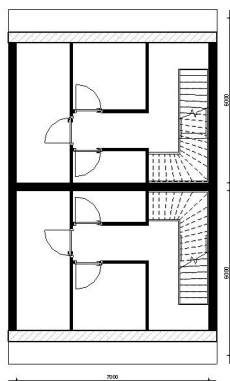
> dorpsstrip

Dorpse erven

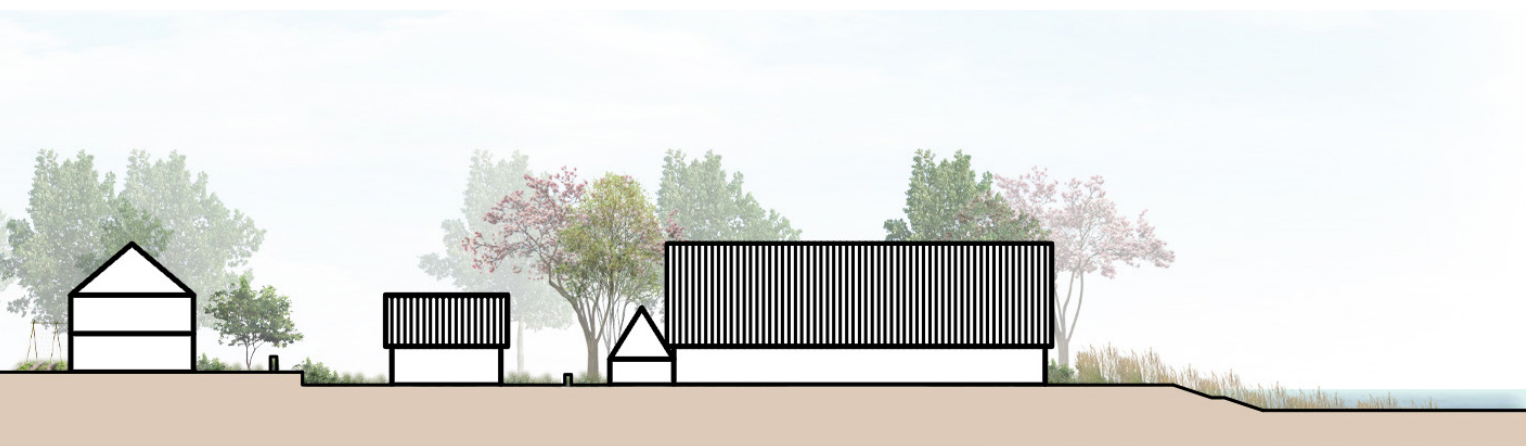
De dorpse erven ontstaan op het achtererf van de lintbebouwing aan het dorpslint. In het verlengde van en veelal in dezelfde richting als de lintbebouwing worden grotere schuurvolumes op het achtererf gerealiseerd. Binnen deze schuurvolumes worden rug-aan-rugwoningen ondergebracht, die tevens uitermate geschikt zijn voor starters. Deze schuurvolumes krijgen een kenmerkende gepotdekselde uitstraling met deels rieten kappen en worden omgeven door boomgaarden en volkstuinen.

> begane grond tweekapper

> 1e verdieping tweekapper

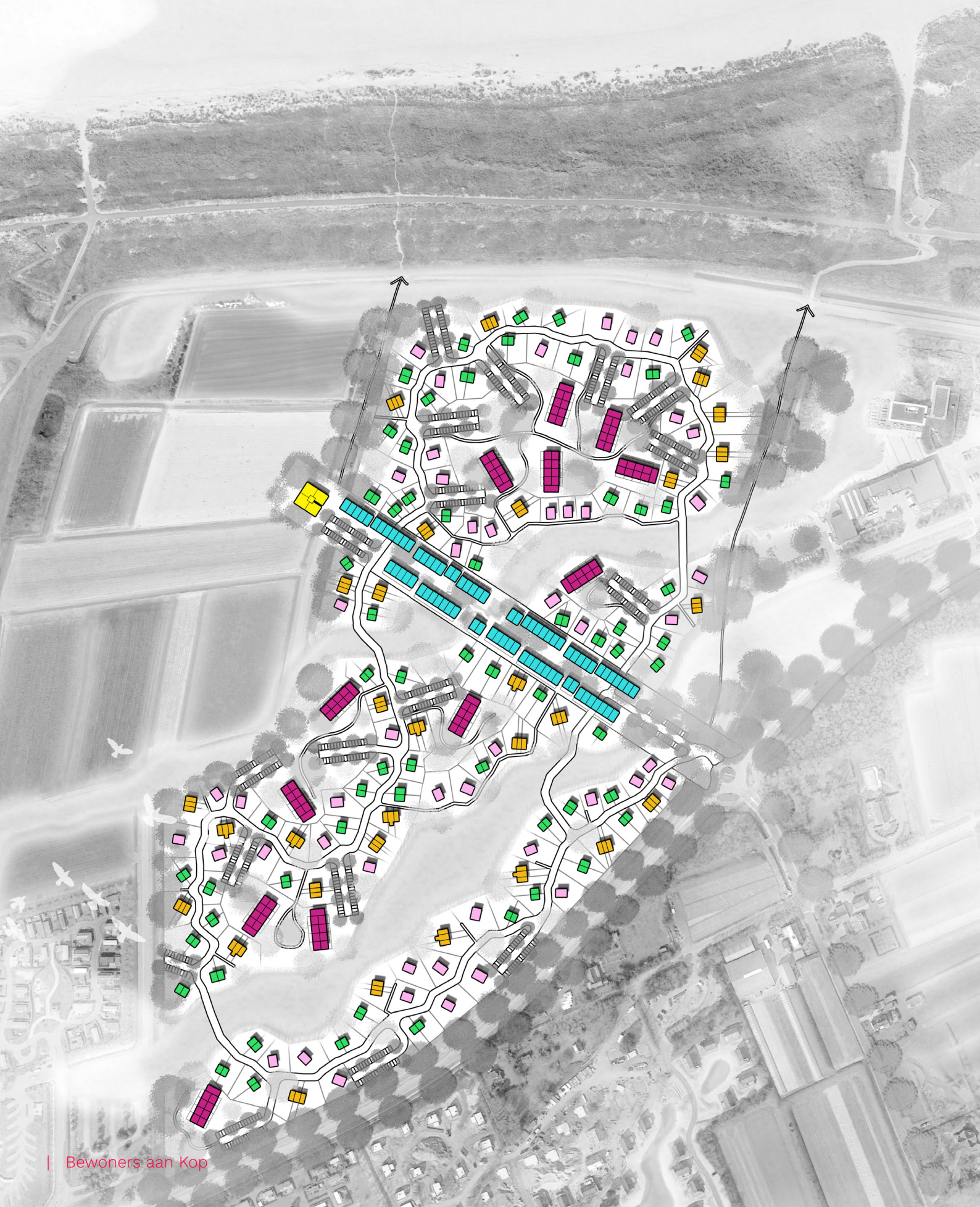

> dorpsstrip

> dorpslint

> dorpse erven

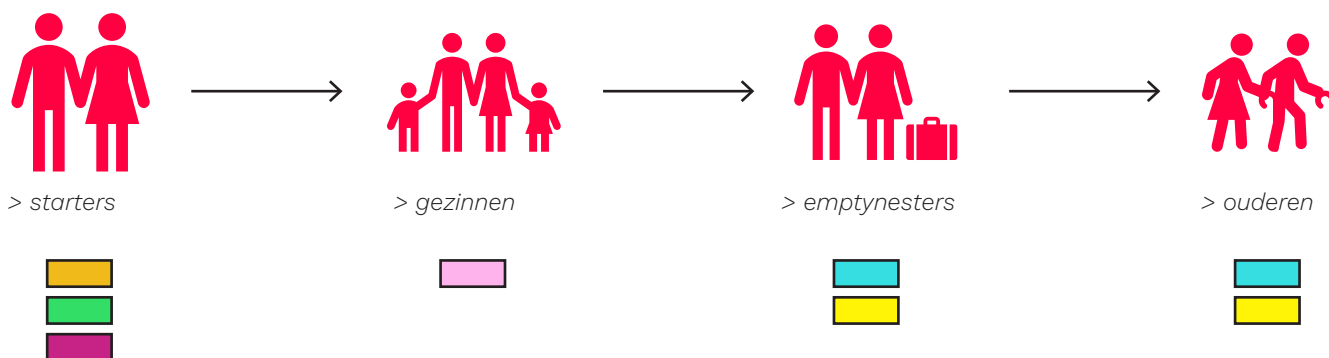
> diverse woontypologieën zorgen voor doorstroming binnen de woon-recreatiebuurt

Wonen en recreëren versterken elkaar

Het wonen en recreëren versterkt elkaar, waardoor men te gast zal zijn in een buurt waar het hele jaar rond gewoond en geleefd wordt. Bovendien ontstaat er doorstroming voor bewoner én bezoeker dankzij het opsplitsen van bestaande eenheden en het toevoegen van diverse nieuwe typologieën. Zo kunnen recreërende- en Ouddorpse starters hun plek vinden binnen de tweekappers, driekappers en rug-aan-rugwoningen. Wanneer men een gezin start kan men doorstromen naar de vrijstaande eenheden. Mochten de kinderen het nest verlaten, kan men binnen dezelfde buurt doorstromen naar de bovenwoningen en appartementen. Mocht men slecht ter been raken kan men doorstromen vanuit de bovenwoningen naar de benedenwoningen. Op deze wijze blijven de bewoners en bezoekers verbonden met de buurt en het dorp, waar bewoners en bezoekers vanaf nu met elkaar in harmonie samenleven.

	driekapper	(38m ²)
	tweekapper	(43m ²)
	rug-aan-rugwoningen	(47m ²)
	vrijstaande woningen	(84m ²)
	beneden-bovenwoningen	(88-60m ²)
	appartement	(89m ²)

> stedenbouwkundig plan van getransformeerd vakantiepark naar woon-recreatiebuurt

> elders het landschap openen met ruimte voor bergen van zoet water, nieuwe manieren van boeren én verbinden van dorp en duin

Ruimte voor
experimenteler
nieuwe manieren
van boeren

landschap openen!

Ruimte voor
zuiverend landschap

Route naar duin
en zee.

05

CONCLUSIE

VERBINDING DORP-DUIN

TRANSFORMATIE VAKANTIEPARKEN

BOERENCAMPINGS

ZUIVERENDE ZOETWATERMACHINE

OPENEN LANDSCHAP

STROKENT

ZOETWATERBEL

CONCLUSIE

81

EXPERIMENTEREN

Er heeft door de tijd heen een sociaaleconomische verschuiving plaatsgevonden. Ooit waren we een zelfvoorzienend eiland met een open landschap met kleine lokale boerencampings en visserijbedrijfjes. Na de aanleg van de Deltawerken en droogte door klimaatverandering kregen onze lokale economieën het zwaarder te verduren.

Dankzij de Deltawerken ontstonden grote recreatiemeeren en werd tevens een verbinding met de overkant gerealiseerd, waardoor steeds meer toeristen onze kant op kwamen. Mede hierdoor zijn we ons volledig gaan inzetten op de regionale toeristische economie. Hierdoor worden niet alleen de lokale economieën verder weggedrukt, maar ook de huizen en de bewoners. Toeristen kopen alles op, waardoor de betaalbaar- en leefbaarheid van onze bewoners onder druk komt te staan. Ook valt er dan bijna alleen nog maar geld te verdienen binnen de toeristische sector, waardoor de bewoners genoodzaakt zijn te vertrekken.

De bewoners hebben baat bij een nieuw ruimtelijk economisch perspectief dat diversiteit biedt en in balans is met elkaar. De bewoners pleiten voor meer woningen voor zichzelf en de volgende generatie en willen minder negatieve gevolgen van het toerisme ervaren. Daarnaast willen zij meer diversiteit en balans binnen onze eilandeconomie met voldoende zoet en schoon (drink)water en een ecologische impuls voor de omliggende wateren.

Met dit afstuderen creëer ik een nieuwe horizon voor de Kop van Goeree op basis van water-gebaseerde ingrepen en redenen voor de bewoners om terug te keren naar een leefbaar en bewoonbaar eiland.

ZILTE TEELTEN

AQUACULTUUR

MAAK

OPEN

ADAPTIEF WOONMI

NATTE NAT

ETIJDENENERGIE

06

EPILOOG

Mijn afstudeerproject 'Bewoners aan Kop' kan gezien worden als een manifest waarin wij als bewoners van de Kop van Goeree pleiten voor een leefbaar en bewoonbaar eiland in de toekomst. Hierin zijn een aantal 'spelregels' opgesteld door de bewoners die van cruciaal belang zijn voor het leefbaar en bewoonbaar maken van het eiland. Als antwoord hierop creëer ik, als bewoonster zijnde met een rugzak vol stedenbouwkundige kennis en tools, een nieuwe horizon voor de 'Kop van Goeree' op basis van water-gebaseerde ingrepen en bied redenen voor de bewoners om terug te keren naar een leefbaar en bewoonbaar eiland.

Mijn afstuderen kent tevens een kritische noot op de huidige gang van zaken. De Kop van Goeree en haar dorpen staan namelijk voor een aantal grote opgaven en transities binnen onder andere de visserij, landbouw, toerisme en het landschap. De Kop van Goeree surft mee op deze landelijke transities, maar onze bewoners uit de dorpen worden in dit verhaal volledig vergeten. Wij als bewoners willen namelijk ook een rol krijgen in dit verhaal en meeprofiten van de aanstaande transities. Dit project laat zien hoe bewoners hieraan kunnen bijdragen én zelfs meeprofiten.

Als toekomstig stedenbouwkundige heb ik mijzelf altijd als een onafhankelijke bemiddelaar gezien binnen dit soort projecten. Binnen dit afstuderen heb ik mijn rol anders ingestoken en mezelf een enorme uitdaging gegeven door vanuit de rol van een bewoner met een rugzak vol stedenbouwkundige kennis en tools op haar rug te fungeren. Dit heb ik gedaan omdat dit afstuderen mijn eigen leefomgeving betreft. Hier kan ik niet als onafhankelijk bemiddelaar naar kijken. Met dit afstudeerproject laat ik zien dat ik mezelf kan positioneren binnen een andere rol en dat ik de kennis bezit om door de schalen heen te werken door op elk schaalniveau de diverse opgaven vorm te geven en te visualiseren.

Ik kijk enorm uit naar de periode die voor mij ligt, waarin ik met mijn ontwerpen een grote bijdrage kan gaan leveren in onder andere het toekomstbestendig en vitaal maken van de talloze dorpen die Nederland bezit. Ik ben van mening dat we ons niet blind moeten staren op de stedelijke inbreidingen en -transities, maar juist ook aandacht moeten schenken aan de al snel vergeten dorpen en hun bewoners; net zoals dit gebeurt op de Kop van Goeree. Nederland bestaat tenslotte voor twee derde uit dorpen.

BIJLAGEN

BRONNEN

A.D. Smits

Goeree-Overflakkee 1940-1995: waterstaatkundige werken, ontsluiting en sociaal-economische ontwikkelingen; 1996

A. van den Berg (interview)

Historicus en lid van Historische vereniging De Motte

De Blije Vis

Haringvliet; 2021; <https://www.blijervis.nl/haringvliet/>

Erfgoedlijn Goeree-Overflakkee

Canon; 2013; <http://erfgoedlijnngo.nl/canon.html>

Gemeente Goeree-Overflakkee

Stresstest Goeree-Overflakkee; 2018

Geschiedenis van Zuid-Holland

Het verhaal van Goeree-Overflakkee; Kees van Rixoord en Jan Both; 2021; <https://geschiedenisvanzuidholland.nl/verhalen/verhalen/het-verhaal-van-goeree-overflakkee/>

De aanleg van de Deltawerken; Pieter Huisman; 2021; <https://geschiedenisvanzuidholland.nl/verhalen/verhalen/de-aanleg-van-de-deltawerken/#:~:text=Op%2026%20mei%201953%20kwam,bij%20Capelle%20aan%20den%20IJssel.>

Ing. J. Visser

Het Grevelingenmeer, Natuurlijk ingericht; 1995

J.A. Meijer (foto's en verhalen)

Opa, geboren in 1943

Jan Both

Van Meestoof tot Deltawerken: Industrieel erfgoed op Goeree-Overflakkee; 1999

Kees van Rixoord

Water en Land: van Goeree-Overflakkee naar Hollandse Delta; 2004

Klimaat-effectatlas

Kaartviewer; 2022; <https://www.klimaat-effectatlas.nl/nl/>

K. Tanis (foto's en verhalen)

Opa, geboren in 1942

K. Troost (interview)

Was o.a. kolenboer in Goedereede, geboren in 1938

Marinus Abraham Lokker

De Stellendamse Vissershaven; 2002

Marten Annema, André Jansen, Camiel Aggenbach

Het vroom ontrafeld; 2020

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta; 2020

Pau Heerschap

Landleven op de Kop;

Planbureau voor de Leefomgeving

Atlas van de Regio – Goeree-Overflakkee; 2020

Provincie Zuid-Holland

DNA Goeree-Overflakkee; 2011

Rijkswaterstaat

Monitoring bij de Haringvlietsluizen laat verandering Nederlandse fauna zien; 16 mei 2022
<https://www.rijkswaterstaat.nl/nieuws/archief/2022/05/monitoring-bij-de-haringvlietsluizen-laet-verandering-nederlandse-fauna-zien>

Steenhuismeurs

Havenkanalen Goeree-Overflakkee; Dr. Marinke Steenhuis, drs. Isabel van Lent en ir. Johanna van Doorn; Januari 2020; <https://dorpsraaddirksland.nl/wp-content/uploads/2020/07/2020%2004%2009%20versie%2028-7-2020%20Uniciteit%20Havenkanalen%20Goeree%20Overflakkee.pdf>

Streekmuseum Goeree-Overflakkee**Streekarchief Goeree-Overflakkee****Natuur en recreatieschap de Grevelingen**

Zicht op de Grevelingen; 2006

Zuidwestelijke Delta

Paspoort Grevelingenmeer; 2013

MET DANK AAN

Guido
Klaas, Marianne, Max en Michael

team Stedenbouw en Landschap van KuiperCompagnons, met speciale dank aan:
Jacco van Leeuwen

Anne Karin Ten Bosch (begeleiding narratief)
Willemijn Lofvers (begeleiding startdocument)

Alexander Herrebout
Ryanne Janssen
Laura de Bonth
Thijs van Spaandonk

Bewoners aan Kop

© Michelle Tanis

Afstudeerproject

Rotterdamse Academie van Bouwkunst

Msc Stedenbouw / 2019 - 2023

